

P 777-14735

Nr. 3, vol. 26

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50 c.

Liepos m. == July, 1928

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879

Tikra išėjo iš spaudos Kun. A. Jusaičio knyga:

Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku atžvilgiu.

INTALPA.

- I. Lietuviškos (tautiškos) tautos.
- II. Lietuvių tautos ir jų viešpatystės istorija iki Vytauto mirėiai.
- III. Santykiai su lenkais, prasidėję prie Jagelos.
- IV. Apvertinimas juristiškai ryšių Lietuvos viešpatystės su Lenkija, buvusiu prieš Lublino uniją ir po jai.
- V. Priežastys puolimo Lenkijos (ir drauge Lietuvos).
- VI. Išlikimas lietuvių tautiškos samonės išlaikymu tautoje savos kalbos, tradicijų, išreiškimo tos samonės literatūroje.
- VII. Dabartiniai lietuvia tautiški siekiniai.
- VIII. Ar Lietuva galima kaip viešpatystė?
- IX. Lenkų viltingieji siekiai.

Kaina 75 centų

Užprašymus ir pinigų
adresuokit:

“ŽVAIGŽDĖ”

3654 Richmond St.
Philadelphia, Pa.

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

LIEPOS — JULY 1928 M.

AMERIKOS LIETUVIU PIRMIEJI

PROFESIONALAI.

LTSR valst.
respublikos
biblioteka

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa.

Pirmoji Amerikos Lietuvių Korespondencija
„Aušroje“ (1883, N. 2.).

Swetur.

Gromata isz Amėrikôs.

Springfield, Ohio, Amėrikoj, 5 d. Kowinio 1883.

Brangus prieteliau redaktoriau!

Radau lenkiszkoj gazėtoj, kad trys lietuwiszkj laikraszczei iszeina prusiszkoje Lietuwoje; tai apszvietė mano akis, kad ir musų giminystė turi dar tiek walnybės prusiszkoj Lietuwoj; ale rusiszkoj Lietuwoje, nežinau, ar yra kokia drukarnija ar ne.

Esu Amėrikoj jau wieniūlika metų — ir randasi mus giminystės į 15 ar 20000. Mes turim keles tworczystes, ar tris parapijas ir kunjgū tris Lietuwninkus. Buwom rodą užwedę lietuwiszką gazėtą (laikrasztį) Amėrikoj iszleisti, ale su mažu kapitału — ir turėjom perstoti. — Norėcziau jus gazėtôs kelis eksempliorius, kad atsiųstumet dėl apgarsinimo sawo linkimo. Po apturėjimo jus gazėtôs atsiųsim prėnumeratą arba piningus. Asz storawosiūs paskui su abonentais pamaczį jums neszti. — Musų welyjimas yra, kad kiek tiek korespondencijôs padarytumet su Amėrikôs Lietuwninkais. Tiktai nežinau ar mus kalba bus suprantama gerai ar ne. Asz pats esu isz Maskolijôs lietuwiszkôs Suwalkū gubernijôs, Wilkawiszchio pawiete.

Gal buti, jus prietelius tikras raszo.

Antanas Jurgėlaitis.

Buvusio „Aušros“ antrojo redaktoriaus pirmoji kalba į Amerikos lietuvius. (1885 „Aušra“ N. 1.).

„Broliai ir vyrai! Visi esame išsikraustę iš tėvynės ne dėl paleistuvystės, ne iš tinginiavimo, ne dėl prisižiūrėjimo grožybių svetur, bet gaminjami vargų, prispausti bėdomis gyvenimo, persekiojami vyresnybių. Taigi, vargai mus atskyrė nuo tėvų ir nuo tėvynės! Bet mes visi tą tėvynę nešiojame savo širdyse ir jausmuose. Jau ir pats šiandykštis susirinkimas parodo, jog mes norėdami palaikyti savi kalbą ir tautišką atskyrimą, geidžiame turėti lietuvišką kunigą. Musų mąstys ir darbai tempia mus į pavėsį mūsų saulėtos tėvynės. Bet tikrai jausmai pavienam pavienių žmonių traukia prie tėvynės; tą jausmą mes tikrai skaitome savyje, bet kiti apie tai nieko nežino, nes mes jiems apie tai nepasakome, kadangi neturime laikraščio. Jaugi mūsų vienas brolis 1879 m. mėgino laikraštį lietuviams patiekti, bet lietuviai mažai teturėjo spėkos dėl jo išlaikymo; laikraštis pliumptelėjo į vandenį. Ir šiaudien būtų gana sunku čia išlaikyti laikraštį dėl mažumo skaitančių brolių. Mes už tai turime jieškoti svetur laikraštį tokį, kurs paduotų ir mums ranką, o priegtam mums suteiktų ganėtiną kaupą žinių iš tėvynės. Kiek aš žinau, nei vienas kitas liet. laikraštis mums geriaus neatpuola kaip „Aušra“, apie kurią čia buvo ką tikrai skaitoma. „Aušra“ pritinka prie visų — ir mokytų ir nemokytų, turtingų ir vargšų“ ir duoda išvilgį į gyvenimą mūsų toli gyvenančių brolių namiškių. Taigi mes mėginkime savo sąrašį su tėvyne parodyti tuomi, kad parsisiųsdysime „Aušrą“ į savo kraštą ir kad patys į ją patalpinsime žinias apie tai, kaip mums sekasi svetur gyventi. Norint perskirti esame marėmis, bet parodykime, jog esame suvienyti dvasėmis ir širdimi. Kad busime vienybėje, mūsų ir dusavimai, ir kentėjimai, ir vargai, svetur pakelti, nenueis ant niekų — nes parodys mūsų broliams tėvynėje, kaip reikia gyventi ir apie ką mąstauti. O tas pamokslas yra labai brangintinas. Leiskite idant aš baigdamas savo trumpą šneką atiduočiau pasveikinimą tikriems lietuviams, Amerikoje gyvenantiems, o, broliams likusiems tėvynėje. Visi sveiki—gyvi!”

Tuomi ir pasibaigė susirinkimas, visi ėjome ad panates. Bet aš grįžau ne tuščias, nes rankose nešiau gniužį lietuviškų raštų, kuriuos parėję tuojau ėmiau skaityti ir perskaitęs šitai rašau trumpą jų peržvalgą; taigi darau dėl žinios brolių Lietuvoje apie tai, ką išeiviai įstengė parengti svetur dvasiškai. Ta peržvalga gal išveisdės Amerikos lietuviams esanti aštri, bet man regisi, jog visi, kurie myli teisybę, pasakys drauge su manimi carus est amicus, carior veritas... (1885 m. „Aušros“ N. 1 p. 25—27).

Iš kun. A. Miluko paskaitų.

AMERIKOS LIETUVIŲ PIRMIEJI PROFESIONALAI.

(Tąsą nuo 1 N. 1928.)

Aštuonesdešimtais metais newyorkiečiai lietuviai gyveno daugiausiai greta lenkų išeivių dabartinėje rytinėje New Yorko miesto dalyje, netoli Bowery gatvės, kur dabar ateina iš Brooklyno Williamsburg ir Manhattan tiltai. Pagarsėjusios anuomet (Newyorko) Bowery gatvės ir dar aršesnėse pašalinių gatvių karčiameose buvo musiškių išeivių užėigos. Čia didelius alaus stiklus „skunerius“ betuštindami musiškiai bernužėliai „kariavo“, ginėdavosi su lenkučiais — svieto pereigomis, įvairiausios rūšies šelmiais. Ir pats Kruszką savo „Historija Polska w Am.“ liudija New York'o lenkų naujokynėj pilna tuomet buvus visokių avantiuristų, tituluotų ponelių, be doros artistų, kurie draugijini sugyvenimą darė labai sunkiu.

Iš kelių šimtų New Yorko lietuviškos naujokynės narių vienas šimtelis buvo susirašęs į „šv. Traicės paraprijos draugiją“, kuri turėjo rūpintis gavimu savo tikro lietuvių kunigo. Šitą „paraprijos draugijos“ organizaciją sukūrė newyorkiečių gyvenimo sąlygos kur kas pirmiausia atsiradimo Sliupo New Yorke.

Taigi „Lietuvių Amerikos“ psl. 92 rašydamas autorius, regimai, visi neskaitęs „Gromatų iš Amerikos“

„Aušroje“, viršminėtą J. Sliupo parėmimą „Aušros“ vajaus klaidingai paskaitė parapijos organizavimu.

Savo tikrenybei neatitinkamus tvirtinimus Jr. Jonas paremia dviem citatom iš „Gazietos Liet.“ 1884 n. 10 ir 12 (kuri, kaip aukščiau parodžiau, tuomet neegzistavo), taipgi 1886 m. iš „Liet. Balso n. 13“ citata. (Ir pats Jr. Jonas tame pat savo veikale ant pusl. 91 rašo, kad „Gaz. Lietuwiszka“ buvus uždėta 1879 m. ir kad ji liovusis išeidinėjus po pasirodymui 16 ar 17 numerių!)

Turiu 1886 m. „Liet. Balso“ kompleta po ranka, bet nieko nerandu tame 13-me numeryje. 1886 metais „Lietuviškasis Balsas“ nebuvo visai numeruojamas, buvo vien pažymėta ant kiekvieno numerio, kurią dieną išleistas jis. Daleizdamas, kad Jr. Jono „n. 13“ gali reikšti 13-tąjį puslapį, peržiūrėjau gerai tąjį puslapį, bet niekur neradau ten jojo minimų faktų. Ne įtariu autoriaus, kad jis iš piršto cituojamus žodžius išlaužė, bet teisybė verčia pripažinti čia, kad, rašydamas savo veikalo 92-jį puslapį, „Lietuvių Amerikos“ autorius pats neturėjo aiškaus supratimo apie tikrą dalykų stovį New Yorko lietuvių naujokynėje 1884 metais. Pagavęs vieno kito tvirtinimą, be jokios kritikos užrašė ir tai paleido į pasaulį kaipo faktą.

„In mėnesį laiko“ po susirinkimui, (kuriame ir Sliupas kalbėjęs), rašo Jr. Jonas, „New Yorke randame susitvėrusią parapijinę draugystę..... prie kurios prisirašė 19 sąnarių—organizavimu užsiėmė tas pats Sliupas, kuris ragino, kad lietuviai visur panašias parapijas tvirtų ir t.t.“... Akiveizdoje paties Sliupo liudyjimo „Aušroje“, kad jis pirmą kartą suėjęs New Yorko lietuvius skaitliuše apie šimto narių, rimtai besitarlančius apie savo parapijos reikalus, ant rašto pažadančių, kiek kuris aukosias, viršminėti Jr. Jono tvirtinimai visai neatatinka tikrenybei. Silpnadvasiu Sliupas nebuvo niekad, kad būtų

slėpęs nuo „Aušros“ skaitytojų savo dalyvavimą susirinkime, kur bažnytiniai reikalai buvo aptariamai.

Dr J. Totoraitis „Lietuvių Atgimimo Paveiksluose“*) teisingai sako: „Sliupas Aušroje savo raštais pasirodė... pirmutinis tarp atgijančių lietuvių socializmo pasekėjas... buvo pirmutinis Lietuvoje tikėjimo ir bažnyčios neprietelius... In Aušrą jis įnešė da tuo laiku Lietuvai svetimą ir nežinomą socializmą ir bedievybę“...

Bet iš to dar neišeina, kad Sliupas būtų norėjęs veidmainiauti: Amerikoje dėtis tikinčiu parapijiečiu, gi prieš „Aušros“ skaitytojus tą slėpti. Pagaliau taip manyti neleidžia ir šv. Traicės parapijos išdėninko V. Džiankaucko, bartininkiškio, J. Basanavičiaus gero pažįstamo gromata „mylimiems lietuviškos dvasios kunigėliams“.

Taigi, vardan šventos teisybės, turime atmesti Jr. Jono tvirtinimus, paremtus nesugaudomais įrodymais, būk J. Sliupas suorganizavęs šv. Traicės parapijinę draugiją. Nei šitos — šv. Traicės parapijinės draugijos, nei kitos kokios parapijos Amerikoje Sliupas nesuorganizavo.

„Aušros“ socialrevoliucionierius, kaip jį vadina M. Biržiška,**) Amerikon atvykęs Sliupas ir sunkių dienų matęs, iškart neparodė viso savo radikalizmo nei 1884, nei 1885 metais. Matydamas, kad be didesnio žmonių būrelio pagalbos negalės sudaryti padėjėjų savo nuomonėms išplėsti, jis įsirašė ir į šv. Traicės parapijos draugiją, kuri tuomet rūpinosi svarbiausiais tų dienų lietuvių reikalais. Po vaidų „Unijos“ redakcijoje savo iškalba sutraukęs žymėnį būrelį būsimų „Lietuviškojo Balso“ leidėjų, jis darė per juos įtakos ir esančiai lietuvių parapijai. Bet ta Sliupo įtaka daug daugiau blogo nei gero padarė jo

*) „Vadovas“ 1912, N. 51, p. 277. **) „Mūsų Raštų Istorija“.

remiamam reikalui, greičiausiai ir be blogos paties veikėjo valios.

Teisybė liepia man sutikti su Jr. Jonu (nors negaliu sutikti su jo nurodytais šaltiniais — neegzistuojančia tuomet „Liet. Gazietą“), kad per Sliupo įtaką šv. Trai-oės parapijonai nukalė naujų kanonų savai parapijai, kanonų, kokių negalėjo užtvirtinti jokių būdu katalikų bažnyčios vyresnybė.

Katalikų bažnyčios kanonai reikalauja, kad kunigas iš kitos vyskupijos atvykęs, turi atsiklausti vietos dvasinės vyresnybės, jei darys kokias dvasines apeigas. 1885 m. kun. Končiui iš Baltimorės atsiklausus per šv. Stanislovo kleboną, Yew Yorko vyskupo leidimo, kad galėtų iššklausti tos parapijos lietuvių Velykine išpažinti, Sliupas tame matė vien „naujalenkių intrigas“. Nei kam ko Sliupui, kad be leidimo vietos vyskupo katalikų kunigas neturi teisės klausyti išpažinčių, kad to leidimo vyskupas neduoda be vietos klebono prašymo, kad svečias kunigas, pradėjęs landžioti po žmonis ir jų susirinkimus karčiamose, vien susikompromituos pats save akyse savo vyresnybės.

Neturėdamas 1884 ir 1885 metų „Unijos“ nemėgisiu išnarplioti Jr. Jono surazgytą telką, kurioje apie teisybės kelis siulelius apsvynioję daugybės išmislų. Jų patikrinimui autorius vis liepia žiurėti nebūtas citatas.

Teisybė mane verčia irgi užginčyti Jr. Jono tvirtinimą, būk tas incidentas (susirėmimas Sliupo su kun. Končium) „Amerikos lietuvių istorijoje“ esąs labai svarbus, kadangi nuo jo prasideda Sliupo antitikybinė veikmė.

Ne kun. Končius Sliupą išstūmė iš tikinčiųjų katalikų tarpo. Kaip prie „Aušros“, taip ir Amerikon atvykęs Sliupas paliko tas pats katalikų kunigų ir tikybos priešas, nors iš karto dėl gyvenimo sąlygų nematė reikalo pasirodyti tikroje šviesoje.

Jo negalima net šv. Traicės tikru parapijiečiu skaityti, nes jis nepildė esencijalių kataliko pareigų — nėjo prie Sakramentų. Nebūdamas net paprastu pilnu parapijiečiu, jis arogavo katalikų ierarchijos jurisdikciją. Tyrinėjau nuodugniai Sliupo tariamąjį priklausymą by kuriai parapijai ir turiu čia patėmyti, jog Amerikoje gyvendamas jis tik vieną kartą ėjo prie Sakramentų katalikų bažnyčioje. Tai buvę Pittstone 1891 metais, kuomet Sliupui reikėjo pašalpos iš kun. Burbos, kad užsimokėti universitetui už gydytojo diplomą.

* * *

1885 metais adventuose susilaukė newyorkiečiai seniškio lietuvio kunigo A. Varnagirio, kuris pirm to darbavosi lenkų ir čekų parapijoje Independence, Wisconsin valstybėje.

Kun. Varnagiris tikrai buvo pasiryžęs darbuotis tarp newyorkiečių lietuvių ir išstatyti čia lietuviams bažnyčią. Ką tik atvykęs jis apėjo visus parapijiečius, aukas naujai parapijai rinkdamas ir, kaip reikalavo New Yorko arkivyskupas, surašydamas lietuvius katalikus. To pirmojo kalėdojimo pasekmes aprašė kun. Varnagiris „Liet. Balse“ 1886 m. (psl. 3.):

„Cėse atlankymo radau visus kuomi gražiausiai gyvenančius pabažnystėje ir turtuos užtenkančiuose, mačiau tikrą norą budavojimo dėl savę bažnyčios teip dvasiškos kaip ir medegiškos, nei vieno neužžvelgiau priešingo tai intencijai, kuri yra gera, tikrai ir butinai reikalinga del lietuvninkų Naujame Yorke, nes kaip mes budami atskiru su visai svietu, atskiru su visai kunu, galime buti be dušios, tai yra bažnyčios, kuri tik viena gali mus sušildyti meilėje Dievo ir artimo, suvienyti visus sąnarius į vieną parapijos kūną, kuriame galima tiktai rasti linksmybę

ramumą ir kožnam dalyke pagelbą, nes ko mums prie svetimvaizdžių visą amžių glaudinėtiesi? kad mes galime pasidaryti užvėją, kur nešlovė nuo kitų pusta mus siekti negalėtų. Čėse atlankymo radau 284 gimines*). Naujame Yorke, 480 žmonių einančių į spaviednę, o 141 mažų vakučių, kurie reikalauja mokslo saviškių liežuviu, nes kitaip eis ant kelio paklydimo, gali prapulti dėl savo giminės ir bažnyčios. Atšalusių radau nedaug, o du suvis atsizadėjusiu bažnyčios ir vferos. (Seka išvardijimai žymesnių aukotojų)..... Sykiu surinkau ant reikalų parapijos 205.50".....

Tarp aukotojų buvę ir vokiečių katalikų, žydas Juozas Rabinavičius, taipgi Sim. Oberaitis iš Baltimore. Tame pat „Liet. Balse“ numery tarp apgarsinimų randame kun. A. Varnagirio paskelbimą:

„Apgarsinu visiems broliams lietuwninkams skaitantiems mūsų Balsa ir tiems kurie girdi apie ji, kad aš iš Independence, Wis. persikėliau ant gyvenimo į Naują Yorką, per ką visi mano korespondentai, kurie turi kokius reikalus pas mane, tegul rašo į New Yorką, kur ryžausi su pagelba Dievo dėl mūsų giminės pastatyti bažnyčia, tikėdamas, kad broliai lietuwnikai gyvendami kitose pusėse: Nanticoke, Senadoryje, Wilkes Barreje, Philadelphiaje ir kitose vietose pribus mums į pagelbą, atsiusdami dovanas dėl budavonės. Kun. A. Varnagiris 262 E. Broadway N. Y.“

Tos kun. Varnagirio 1886 m. „L. Balse“ paduotos skaitlinės apima visus New Yorke ir apygardos New Jersey valstybės miestelius, Jersey City, Elizabeth ir k. įskaitant. Pačiame New Yorke, kaip skaitome tu pačių 1886 m. „Wienibes Lietuwniku“ N. 16-me buvę 76 lietuvių šeimynos ir 89 nevedę, prie šv. Traicės parapijos

*) 76 vyrai čia su pačiomis gyveną, 89 Lietuvoje pačias palikę arba nevedę.

laikęsi išviso 165 asmenys... Bet tegul patys anų metų liudytojai atpasakoja savo žodžiais, kaip tai pirmai lietuvių parapijai nebuve galimybės išsilaikyti. Tad pakartoju čia iš to „Wienibes Lietuwniku“ 16-jo numerio žodžius:

„New Yorke yra Lietuwnikų 76 familijos ženotu(?), kurie namus randavoja, mokėdami ant mėnesio už maža stubele po 12 ir daugiau dol., o viennešių 89, iš kurių kas nedėlia kone maino savo vieta, o kitų gyvenimo ne padabna žinot; išviso 165 žmones, kurie prigulėjo prie parapijos.

Iš to skaitliaus, vieni iš neturto, o kiti iš nenoro pabuve kiek New Yorke išvažiuoja toliaus į Ameriką, jieškodami pagerinimo buvimo.

Daugelis yra tokių, ką nepriguli į jokią bažnyčia, yra suvis atšalę, kurie ne'dboja apie išganimą savo dūšios.

Rugoja nekurie, kad kunigas išvažiavo iš New Yorko neišklauses Velykų špaviedės; kunigas ne yra kaltas, ba jiesai pirma nedėlia gavėnios užsakė, kad prasideda Velykų špaviednė ir prisakė, kad kožnas atprovintu, o iš to skaitliaus 165 atliko tiktai 50 dūšių; iš to pasirodo, kad ne'dboja apie ateinantį gyvenimą. Nedėlioje ant sumos, kuri atsiprovinėdavo sklepe po kapucinų bažnyčia, labai maža susirinkdavo... Kunigui kaip ant juoko paskyrė ant mėnesio 60 dol. ir negalėjo išmist jokių spاسبu; o ir tai pradėjo dejuot, kad sunku yra sudėt, ba ir teisybė, žmogui sunku tais metais net išsimaitit tokiam mieste su pačia ir vaikučiais... Kunigas daugeli vargo turėjo dėl jų gero... kunigėlis iš pradžios pats kalektavojo ant bažnyčios ir ne vienuos namuos likos net išnevožitu; suprato pats, kad nepadabnas yra daiktas pastatyt Naujorke bažnyčia, ba tik plecius po bažnyčia kaštueja apie 15 tūkstančių dol., o kur pastatymas bažnyčios, o kur suolai ir visoki bažnytiniai daiktai. Žmonių norai yra geri, ale trudnas daigtas. Kožnas gyvena iš kruvines procios ir tik tiek užsivaro, kad gali sau šlokį toki

buvimą padaryt, ne užimti tokius daigtus, ką nemožna stengt.....

Visą tai uvožodamas kun. Varnagiris ir velydamas visiems savo geradėjams gero, storavojosi atsivalnyt iš Naujorko, prie to Jo Mylista Arcibiskupas, dažinojės apie tą visą, atvalnino kunigą nuo jų.

Kunigas surinktus pinigus atidavė į kasą parapijos su taj' nodieja, kad gaus kokia paspirtį ant statymo kur kitur bažnyčios, ba pinigai per jį surinkti ant bažnyčios turi tekt bažnyčiai, ne kam kitam, o tie pinigai badai teko tam, kuris Naujorke visus už nosies vadžioja. Iš surinktų pinigų gavo už paskutinį mėnesį 60 dol.; norint daugiaus nieko neturėdamas tiktai gerą norą tarnauti Dievui..... išvažiavo į Freeland'a, kur žmonės su atvira širdim priėmė...."

* * *

Išvažiavus kun. Varnagiriui į Scrantono vyskupija Pennsylvanijoje, šv. Traicės parapijos komitetas sudėjo klebonijos daiktus į taip vadinamą „warehouse", kur jie sudėgę ir komitetas, dvigubus pinigus gavęs (apie 500 dol.), 1888 metais perdavė kuriamai šv. Jurgio parapijai Brooklyne.

Pačiame New Yorke lietuvių Aušros Vartų parapija susikūrė 1906 metais, kada New Yorke vyskupijon persikėlė iš Bostono naujai išvestas kunigas Juozas Seštokas.

Man 1900 metais einant klebono pareigas Brooklyno lietuvių — Angelių Karalienės — parapijoje, tuomet globojamoje Brooklyno vyskupijos kanclerio kun. Jurgio Mundeleino (dabar Chicagos kardinolo arkivyskupo), daugelis šv. Kazimiero draugijos narių padėjo savo aukomis kaip pavieniai parapijiečiai ir iš draugijos izdo ap-

mokėdami lėšas varsuotam gražiam langui įtaisyti. Prie mano pirmtakūno kun. Vinco Kriaušio jie paaukojo Angelų Karalienės bažnyčiai gražią šv. Kazimiero stovylą. Paskesniuose laikuose tos draugijos narių didžiama pasitraukė nuo dalyvavimo su vietos lietuviais katalikais parapijos palaikymo darbuotėje, nors nedraudė ir nedraudžia savo nariams priklausyti į lietuvių katalikų parapiją.

Bet jau laikas man baigti savo pratestą paskaitą, juo labiau, kad sveiki dar turite atlikti savo draugijos mėnesinio susirinkimo reikalus.

* * *

1920 metais susijungusios į vieną šv. Kazimiero ir šv. Juozapo draugija ir dabar tebegyvuoja. Nuo Andriaus Kundroto, ilgesnį laiką buvusio pirmininku, gavęs kelių metų atskaitas, čia pridedu jų sutrauką: įeigų turėjusi 1921 m. šv. Kazimiero — šv. Juozapo draugija 11.842.95 dol., 1922 m. 11.323.05 dol., 1923 — 12,541.55 dol., 1924 — 14,039.45; Viso įeigų per 4 metus buvę 49,747.00 dol. Išėigų gi 1921 m. buvę 13,986.28, 1922—14,135.45, 1923 — 12,622.80, 1924 — 16,555.24, — viso per 4 metus išėigų 67,299.77. Vadinasi ir susijungus į vieną organizuotę, finansiniu atžvilgiu nekaip einasi tai draugijai: per ketverius metus išėigos viršiję įeigas 7,552.77 dolerių. Turto draugija 1924 m. pabaigoje dar beturėjusi 9.739.22 dol. Per tuos ketverius metus mirę 43 nariai ir 25 narių žmonos.

(Paskaita Elizabetho Tercijorų draugijos susirinkime.)

VIII.

Pirmutinio Amerikos lietuvių moksleivio garbė priklauso Zlotožinskų Juozukui, atvykusiam su motina į Samukus (Shamokin), Pensylvanijos valstybėje, 1878 metais iš Leskauskų kaimo, Vizainio parapijos, Suvalkų apskričio. Zlotožinskienės Marijonos vyras Jonas mirė dar Lietuvoje ir ji ištekėjo už Tamo Jaseliuno iš Liubavo parapijos. Neuzilgo po vestuvių Jaseliunas iškeliavo Amerikon su Vištyčio Bapkauskais (Antanu ir Jonu) ir jie visi trys, pabuė kiek New Yorke, atvyko į Samukus dar 1869 m. kur buvo tuomet jau apie trys dešimtys vyrų*), dirbusių apielinkės angliakasyklose. Bene 1875 metais Jeseliunas partraukė Amerikon ir likusius savo ir nabašniko Juozo Zlotožinskio vaikus: Aleksandrą, jaunesnįjį Juozuko brolių ir jo seserį Oną, kuri paskiaus ištekėjo už Vinco Skinkio, atvykusio į Samukus 1874 metais. Samukuose begyvendami Jaseliunai susilaukė ir užaugino tris vaikus: Anele, ištekėjusią už Petro Bagdono ir Marę už Jono Klepetos—(abi dar ir dabar čia-jau tebegyvnančias), taipgi Mykolą, paskiaus, kun. Zlotožinskui padedant, išėjusi į daktarus (dantų) ir tebegyvenanti Vakaruose (Vestuose) po Michael Jocelyn pavardė.

Mažas Zlotožinskų Juozukas labai troško į kunigus išsiti. Tą vaikino pasiryžimą palaikė ir Shamokin'o len-

*) „Lietuviai Amerikoje“ knygos autoriui žinias apie pirmuosius Shamokino lietuvius suteikė minėtas Juozas Bapkauckas, bet per autoriaus ar spaustuves žecerių neapsižiūrėjima tas žinias iškraipyta. Pavyzdin ant psl. 23 sakoma būk 1897 m. Shamokiue buve lietuvių 30 vyrų, gi ant tolimesnių puslapių autorius mini jau ir draugijas ir kitokias organizacijas ten susiorganizavusias dar prieš tuos metus. Mano tyrinėjimais — pradžioje 1870 metų Šamokine buvę apie pusę šimto lietuvių.

ku - lietuvių parapijos kunigai lietuviai: Kančius, ir Juškevičius, — po jų ir lenkas klebonas kun. Klonowski.

Vinco Skinkio, ir jo žmonos Zlotožinskiūtės pasakojimu prie kunigų Končiaus ir Juškevičiaus Juozukas netik patarnaudavęs kunigam bažnyčioje, bet ir visą, nuo mokyklos laiką praleizdavęs padėdamas darbuose čia-jau netoli bažnyčios Miko Tvarausko spaustuvėje, kurią abu lietuviai kunigai remte rėmė. Toje spaustuvėje buvę atspausdintos knygelės pramokymui angliškos kalbos.

Kada Zlotožinskių Juozukas pabaigė vietos mokyklą, patėvis, jau lenko klebono patiriamas, išsiuntė jį toliaus mokytis netoli Pittsburgo, Beatty vienuolių benediktinų mokykloje. Čia jis mokinęsis aštuonerius metus ir buvęs dabartinio Cicagos arkivyskupo Kardinolo Mundeleino moksladraugiu. 1890 metais Scrantono vyskupas O'Hara išventė Juozą Zlotožinską į kunigus. Buvęs tai pirmas lietuvis kunigas, baigęs visus savo luomui reikalingus mokslus čia Amerikoje. Naujai išvestas kunigėlis pabuvo nekuri laiką vikaru prie lenkų parapijos Nanticoke, kun. Juškevičiaus įkurtos. Sekančiais 1891 m., kun. Jurgiui Koleinskiui, Pittstono lietuvių šv. Kazimiero parapijos įkurėjui, iškeliavus Chicagon klebonautų šv. Jurgio parapijoje, kun. Juozas paliko paskirtas tos lietuvių parapijos klebonu.

Kad jaunam Zlotožinskiui, besimokinančiam seminarijoje, rūpėjo lietuvių reikalai, geriausiai parodys jo gromata, rašyta „Lietuviškojo Balso“ redaktoriui iš Shamokino 3 d. Rugpiučio 1885 m. Pakartojame čionais tą gromatą paskui „Lietuviškąjį Balsą“ (N. 5, 1885):

„Mažai, labai mažai iki šendie žinojan apie L. Balsą; Mislyjau nesyki ir sakiau į save: Dieve Visagalingas, dėlko lietuvininkai taip žiamai stovime ant šio svieto? Auropoje musu tėvynę sudraske ir mus išvarė nepriete-

lius, o Amerikoje nors ir valni esame, bet apie mus mažai žino svietas. Pirma išeidavo N. Jorke gazietuke Unija, bet toji jau bene prapuolė. Ir delko taip? save klausiau nesykį.

Lietuvninkų žinau kad Amerikoje yra daugumas, ir aš pats pažystu daugumą, bet apie pasikėlimą letuviškos dvasės buvau aš ir svietas mažai girdėję. Ir dėl ko gi apie mus svietas mažai žino? Ar mes per bedni? O nei mieli brolei, mes esame žmones kaip ir visi; esame tauta labai sena, ir esame taipgi bagoti, ne tas tiktai yra bednas, kuris neturi ranku į darba ir dūšios. Tarp žmonių esame bedni, nes stovime žemai; visi gali iš musu pasidvytyti: nes nors mes rankas ir galvas turime kaip ir kiti, bet nesinori mums ju pašventint procei dėl visu ir žiūrime, kad tiktai patys sau turėtume ką pavalgyti ir dar insigerti šendien, kas ryto bus, tai mums apie tai galva visai mažai skauda. Ak, brolei! ar mes delto tik gyvename? Senei jau musu tamsybė yra apšviesta. Visi galime matyti šviesybę, bet nevisi norime.

Tėvynėje dabar yra mums sunku pakelti balsą savo, nes ant kožno žingsnio susitinkame su neprieteleis: ale oia Amerikoje galime stovėti augštai, jeib tik norėtume, nėra tam valnam krašte, kas mums nepavelytų gyventi taip kaip visi žmonės. Kasgi uždraus mums turėti savo mokslavietes, gazietas, draugystes, bažnyčias ir daug kitų daigtų? Niekas nekad neuždraudė ir neuždraus mums Amerikoje gyventi žmoniškai, kolek ta žiame bus valna.

Tankei mes sakome, kad priežastimi musų prapulties yra kiti žmonės. Tai nėra visai teisybė, mieli brolei; mes patys esame kalti ir už tai šendien taip žiamai visur stovime. Jei patys nepasirupinsime apie save, tai mums niekas neeis į pagelba ir visados busime taip nuskurę, kaip esame šendien. Matome patys, kad daugumas tarp musų mažai ką rupinasi apie savo tėvynę ir kalbą; daugumas ir Dieve nepamena. Rupinkiamėsi, brolei, kad svietas ir apie mus girdėtų ir mūsų tėvynę; mes berots vargsta-

me ir kenčiame už tai rupinkiamės, kad nors mūsų vaikai nevargtų. Nors svetimosė žiamėse taisykiamė mokslavietes, statykiamė bažnyčias, o gal paskui ateis dėsas, kad mes busimė didelė giminė ir kaip kiti galėsimė pakelti savo balsą.

Nesakykime, mieli brolei, kad mes negalime savo tėvynėj daug gero daryti delto, kad kiti gadina. Kas ir delko gadina? Darykime tik viska su noru, o niekas mums negalės gaišinti ir mums iškadyti. Nors Lietuva šendie stena apkaustyta pančeis nevalios ir daug kenčia, vienok jeigu mes krutėsime, jeigu mes į vienybe susidėje dirbsime viską dėl tėvynės, kas mūsų darbą istengs išardyti?! Jei lenkas koks apsiskaites atsitikimus kitų gadyčių mus peikia, tai ir daugiausei turi teisybę; tarp mūsų aš mislijų mažai yra pagirtinų ir išaugštytinų tėvynainių. Kožnas mato, kad lietuvninkai mažai rupinasi apie savo tėvynę ir apie savo tautą, kad lietuvninkai negyvena kruvoje kaip kiti žmonės, nes ir gaziotos nelaiko. Brolei lietuvninkai kelkite, kelkite, tegul kiti žmonės mato, kad dar nevisi Lietuvos vaikai prapuolė!

Nors rašome, kad daug lietuviškų pinigų sušelpė lenkai, vienok ar nebus kaltesni lenkiški žydai? Tai yra galimas daigtas. Ale ir tie po nevalę neatima. Muškiamėsi už tai į krūtine ir sakykiamė: Dieve buk mums mylistingas, nes mes patys daugiause nusikaltome”.

Sluipo redaguojamam „Lietuviškam Balsui” greit nunukrypus ultra radikališkon pusėn, savaimi suprantama, jaunas klierikas Zlotožinskas turėjo pamesti ir to laikraščio skaitymą. Savo visą energiją ir liuosą nuo mokelų laiką jis paaukojo praplatinimui pradėjusios eiti Plymouth'e 1886 m. „Wienibes Lietuwniku”, kurioje pirmais trejais jos gyvenimo metais tilpo daugelis jojo raštų proza ir eilėmis.

„Wien. Liet.” N. 80 (1886) tilpo įdomus trijų kolumnų per visą puslapį kl. Zlotožinskio straipsnis apie naudą ir reikalingumą lietuviškų susiėelpimo draugijų,

kuri autorius baigia nusiskundimu ant kaziriavimo ir girtybės.....

Esą „....Gazietas turime dabar: Wienibe Lietuwniku ir Lietuwiszkkasis Balsas šičia Amerike, o Europoj yra: Lietuwiszka Ceitunga, Pakajaus Paslas, Pasiuntinistės Laiszkaj, Auszra, Tilžės Keleiwis, Nemuno Sargas, Liet. Politiazkas Lajkrasztiš, Kelejwis, Konserwatywu Draugistes Lajszkas ir Nusidawimaj apie Ewangelijos Platini-ma. Ką dabar sakysi, broli, mažu neturi ką skaityti? Taip iš Europos, teisybė sunku gaut; Lietuviškasis Balsas yra vienam latviškas, kitam pagoniškas, trečiam mažas, ket-virtam brangus, penktam mėnesinis ir t.t. Bet ar neturim „Wienibes Lietuwniku“. Tu, broli vienas ir kitas jei pei-ki tą, tai aš tau tiesiok pasakysiu, kad nežinai kas tai yra gazieta ir dėl ko yra... Reikia mums džiaugtis, kad turime tokią gazietą... prie tam storavotis užlaikyti taip nau-dingą raštą...”

Baigia savo raštą ilgesne daina apie apverktinas gir-tybės pasekmes.

Ir šitam laikraščiu (Wien. L.), prie J. Andziulaičio virtus antiklierikališkuoju, jau išisventęs į kunigus J. Zlotožinkas, išseina iš jo rėmėjų eilių ir su kitais kunigais įtikina kun. A. Burbą, savo kaimyną anuomet, kad pa-sirūpintų prašalinti atšaižų radikala redaktorių. Kun. Burba, esą, veltui laukias nuo Sliupo—Andziulaičio suėjimo su kunigais į bendrą darbuotę tautiškoje dirvo-je, vengiant iškėlimo tikybinių ginčų. Sitame laike kun. Zlotožinskas padeda kun. Burbai raštais jo leidžiamai „Valdžiai“, taip pat rašo eiles Burbos veikalui „Lietuviš-kos Dainos“, J. Paukščio išleistam 1892 m.

Ką moksleivių būdamas svajojo, tą, kunigu tapęs, J. Zlotožinskas įvykdino. Jam priguli garbė įkūrėjo pirmos lietuviškos mokyklos Penssylvanijoje ir visoje Ameri-koje. Parapijinė šv. Kazimiero mokykla Pittston'e, kun.

Zlotožinskio įkurta, išsilaikė apie keletą metų ir po jo mirties (mirė jis 1896 m.). Jo įpėdinis kun. M. Sedvydis ją panaikino, kad „sučėdinus lėšų parapijai“.

* * *

Kaip veik lietuvių ateivių gyvenimo sąlygos pasigerino, atsirado tarpe jų pasiryžusiųjų savo vaikus išmokslinti ir suteikti jiems lengvesnį pragyvenimą.

Tokių eilėse pirmieji buvo Mahanoy Plane, Pensylvanijoje, Kiškiai ir Galiniai New Yorke. Stasys Kiškis, atvykęs Senadorio apygardon ir apsigyvenęs Mahanoy Plane, vedė 1873 metais Marjoną Venciūtę, atvykusią iš Mariampolės parapijos 1869 metais. Vyriausiąją savo dukterį Oną Kiškiai leido užbaigti aukštesniąją mokyklą, ir ji 1890 m. vietoj mokyklų komisijos (school board) buvo nuskirta mokytojauti viešojoje mokykloje Maizeville — mažame kaimelyje tarp Gilbertono ir Mahanoy Plane.

Toji pirmoji lietuviška mokytoja Pensylvanijoje ir gal visoje Amerikoje, mokytojavusi vienerius metus, ištekėjo už Sebastijono Mockaičio, Senadorio vertelgos 1891 metais. Sebastijonas Mockaitis buvo pirmose vietos lietuvių eilėse, kurie rūpinosi įkūrimu lietuviškos šv. Jurgio parapijos, atekirai nuo lenkų tebusios šv. Kazimiero mišrios parapijos.

Petras Galinis, Beviršių, Rudaminos parapijos, dzūkėlis, vedęs išmokslintą lietuvaitę, atvykusią su tėvais iš Škotijos, apie 1880 metus, iki savo mirties (1925 m.) gyveno New Yorke ir buvo vienu pirmųjų šv. Kazimiero draugijos nariu, kūrėju. Vyriausiąją savo dukterį Onutę, turėjusią labai didelius gabumus, leido mokytis į mokytojas.

Pirmuose 20-tojo šimtmečio metuose Galinių Ona, pa-

baigusi aukštąją mokyklą ir kolegiją, gavo mokytojos diplomą New Yorko mieste. Si pirmoji New Yorko miesto lietuvaitė mokytoja ir gi vienerius metus temokytojavo.

Vasaros atostogose, besimaudydama Rockaway pamyje, netoli New Yorko, ji begelbėdama jaunesnę savo draugę prigėrė.

IX.

Tarp Amerikos lietuvių, kurie iš tėvynės atėję kone bemoksliais, naujose gyvenimo sąlygose praplėtė savo akiregį ir padarė nemaža įtakos viešam išeivių gyvenimui, reik priskaityti Antaną Jurgelaitį, Vilkaviškio apygardos kapsą. Jurgelaitis atvyko Amerikon 1872 metais ir, pabuvęs kiek New Yorke, su keliais savo bendrais (Dubauskas ir k.) parsisamdė dirbti prie Delaware Lackawana and Western gelžkelio. Bedirbdamas jis susipažino su pirmųjų Shenandoah'rio ir kitų Pensylvanijos lietuviškų naujokynių pionieriais. Po kelių metų apsigyveno Springfielde, Ohio valstybėje, kur įsigijo ir žymesnę nuosavybę.

1879 metais, jo senam pažįstamam M. Tvarauckui pradėjus leisti „Liet. Gazieta“, Jurgelaitis padėjo prikalbinti savo pažįstamus, kad palaikytų tą pirmąjį Amerikos lietuvių laikraštį.

Iš lenkiškų Amerikos laikraščių 1883 metais sužinojęs apie „Aušra“ ir kitus du Prūsų lietuvių laikraščius, jis rašė į redakcijas gromatas. Jurgelaičio gromata tilpo N. 2 1883 m. „Aušros“ ir nuo to laiko prasidėjo jo bendradarbiavimas su „Aušra“. Sekančių 1884 m. „Aušroje“ (psl. 284—6), tilpo daug platesnis jo raštas apie Amerikos

lietuvius, iš kurio matome autorių turėjus platesnes pažintis visose lietuvių naujokynėse, taip pat rūplausis lietuvių išėivijos reikalais. „Aušros“ redakcijos prašomas Jurgelaitis pasiryžo praplatinti tajį laikraštį ir jo leidžiamas knygeles tarp savo pažįstamu įvairiose Amerikos lietuvių naujokynėse, — (Senadoryj, Baltimorėj, New York ir k.).

Tais pačiais 1884 m., vengdamas prūsų ir rusų žandarų, atvyko į Ameriką Jonas Sliupas, bet nerado jokio pragyvenimo būdo New Yorko didmiestyje. Pas Oxfordo fermerį priverstas sunkius darbus dirbti, atsiminė „Aušros“ korespondentą ir bičiulį ir pranešė jam apie savo sunkią padėtį. A. Jurgelaitis pasiskubino padėti buvusiam „Aušros“ redaktoriui, ir jaunas Sliupas su jo atsiųstais newyorkiečių lietuvių antrašais, greit atsirado tarp šv. Kazimiero draugijos narių. G. Jurgelaičio gromatos į M. Tvaraucką ir kitus newyorkiečius daug padėjo Sliupui įsigyventi New Yorke.

Jurgelaičio plačios pažintys tarp amerikiečių lietuvių labai parėmė „Unija“, kurią padėjo leisti buvęs „Liet. Gazietos“ leidėjas, dabar J. Sliupo padedamas. Kuomet įvyko tarp tųdviejų vyrų susirėmimas ir pakilo vaidai, Jurgelaitis parėmė J. Sliupo pusę ir su kitais padėjo jam „Liet. Balso“ platinti. Kada daugelis šį laikraštį (Liet. Bal.) dar pirmais metais (1885) aploido (iš 500 vos šimtas užsimokėjusių skaitytojų beliko), Jurgelaitis paliko jo tvirtu bičiuliu. Ir sekančiais metais, „Wien. Liet.“ leidėjams bei bičiuliams pradėjus žūtbutinę dvikovą prieš „Liet. B“, Jurgelaitis neišsivadėjo savo naujo draugučio ir rašydavo kartas nuo karto jam savo straipsnelius.

„Atviroje Gromatoje iš Springfield, Ohio A. Jurgelaitis rašė 1-me „L. Balso“ n-je leidinyje „į brolius lietuvius“.

7.VI.85 m.: „Prasidžiaugė širdis ir prašvito akys, kaip pamatėme, kad lietuviškas raštelis išeina Prūsų Lietuvoje... rašiau 1883 m. į lietuvišką rėdystę ir gavau atsakymą nuo br. Basanavičiaus ir porą numerių „Aušros“, kurią ir po šiai dien užlaikau dėlto, kad yra išleidžiama tikra dvasia ir šviesa mylėtojų mūsų senos ir žilos tėvynės Lietuvos. Taipogi ir „Unijai“ pasirodžius, troškavo kožnas iš mūsų vyrų, kad ją pakelt... bet jau „Unija“, nuskendo į dugną... Mes nemislyjame atkelti Lietuvą ir ją aprubežiuoti, kaip kad kitus amžius buvo, ale atminti savo tautą, kalbą ir raštus ir parodyti kitoms giminėms, kad mes neesame išmirę, nei mūsų kalba, neigi dvasia... Lenkai išmokino lietuvius baudžiovu, varguvių ir amžinos padonijos... Lenkai atsikraustė į Lietuvą apimti nuo mažiausios iki didžiausios vyresnybiškos sluzbos... lenkai mūsų duoną ir medų ėdė ir mus spangais ir prakeiktais vadino. Skaitytojau, aš tavęs nekeldinu prieš lenkiškas dulkes, kurios čion Amerikoje maišosi... Tiktai kaip mūsų tėvai ir proseniai turėjo tėvynišką dvasią, drūtą pamatą širdyse savo ir mes laikykimės tos sėklos, o mūsų dvasia nenumirs niekadės...”

1885 m. „L. B.“, 20 rugpiučio laidoje, straipsnyje „kaip mes galime pasirodyti, jog lietuviais esame“ Jurgelaitis kalba:

„Jau gal ketvirtas amžius baigiasi.... kaip lenkai vertėmus į lenkus, savo vardais mus krikštyjo ir mūsų pavardes ant lenkiškųjų padirmavojo... Daugumas vis pasirašo galūnes „vicz“, „kis“, arba čion Amerikoje būdami pasisavino kokio vokiečio ar anglo pravardę, o tai yra nelabu, juk ar mūsų pravardės neyra gražios ir mielos? Jau aš leidžiu 18 metų Amerikoje, neesu su lietuvaite žentas ir turiu 4 randauninkus (namų), o nuėjes į Directory ar ant kvitų, vis rasi grynai lietuviškai pasirašyta ir visi ištaria mano pravardę.... Jau 11 metų kaip adresuoju gromatas grynai lietuviškai ir iki šiuolaik dar nei viena nežuvo. O tai taip reikia adresuoti iš Amerikos: Rusia —

Lietuva, Jo Mylista Petras Margis, Suvalkų gub., Vilka-
viškio par., Gižu gm., Ramonų kaimo.

Sitokių paveikslu mes budysime brolius ant lietuvis-
tės ir parodysime jiems, kad mes nesigėdime vokiečių, o
nei lenkų, išreikdami grynai lietuviškus adresus ant vo-
kų. Taip visi darydami parodysime vokiečiams ir ru-
sams, kas mes esame ir kad nenorime draugijos turėti su
lenkais... Tegul gi mes sergame savo pačių liga, o ne
svetima; kaip geriausiai turime taikintis su savo kanky-
tojais ir procevoke su Dievo pagelba dėl naudos mūsų
gentės ir lietuvisytės".

1886 m. „L. B." 31 d. rugpiūčio laidoje, rašte „Apie
Knights of Labor", pagirdamas tą organizacija, kuri „ne-
gali būti sulyginama su kitomis paslaptomis organizacio-
mis, kaip tai farmazonai ar Odd Fellows, anarkistai ir ko-
munistai", Jurgelaitis baigia tą ilgesnį savo raštą:

„Ir mūsų broliams lietuviams ne visiems yra likta
grįžti veikiai į tėvynę, ar nebūtų naudinga, oia būnan-
tiems ateiviams suprasti šitą politišką padarynę, kur
mes turime lygią dalį balsuose čese rinkimų. Pasikelda-
mi politiškoje ekonomijoje įgįsime didesnį apšvietimą ir
pamatysime savo tėvynę nugrimzdusią tamsybėje ir ap-
rėptą sparnais neprietelių; tada stengsimėsi nešti dau-
giaus pagelbos ir apšvietimo į anapus Atlandžio, kaip kad
airiai ir kitos giminės daro dėl savo tėvynės".

Ir tą pat metą 15 d. spalį „L. B." laidoje:

„Labai man miela yra skaityti, kad kur didesnis pul-
kelis lietuvininkų, jie daro susirinkimus ir rūpinasi apie
svarbias naudas lietuvisytei. Bet man būtų ir malonu,
kad lietuvininkai, apasilikę ūkėsais (piliečiais), norėtų pa-
traukti savo mislis nors truputį ant politikos..."

Sitame savo straipenije rašytojas visus lietuvius
kalbina balsuoti už darbininkams prielankius kandi-
datus, o newyorkiečiams ypatingai pataria eiti už Henry
George.

A. Jurgelaitį reikia minėti kaip pirmąjį mūsų politinių organizacijų sumanytoją.

Kaip pranciškonas brolis Augustinas buvo pirmuoju organizatorium Amerikos lietuvių susišelpimo draugijų, gyvu žodžiu ir raštais (Lietuv. Gazietoje) jų reikalingumą skelbdamas, taip A. Jurgelaitis vis ragino savo laikų lietuvius emigrantus, kad pakeltų savo vardą, išigiję šios šalies pilietybės teises ir, sudarydami lietuvių piliečių ratelius, imtų dalyvumą Jungtinių Valstybių piliečių viešame gyvenime. Broliui Augustinui pasisekė įkurti vieną žymiausių Amerikos lietuvių išėivijoje draugijų — šv. Jurgio Senadoryje. A. Jurgelaitis prie savo gyvos galvos nesusilaukė išikūrimo politinių lietuvių piliečių klubų. Jojo skelbiamas sumanymas, kad, ne už pinigą paroduodami savo balsus, bet kaip organizuotas politinis kūnas sąžiningai darbuodamiesi politikos dirvoje, lietuviai emigrantai pataptų visame kame lygiateisiais piliečiais, mūsų dienoje laikomais yra išmintingiausių.

Savo rašte 1888 m. „Aušros“ N. 2-me A. Jurgelaitis priskaitė apie 20.000 lietuvių Amerikoje, bet tos jo skaitlinės tai vien drąsus spėliotojo pasakymas, neatatinkas tikrenybei.

1888 metais lietuvių naujokynės buvo vien: New Yorke, Waterbury'io, Baltimores, Philadelphijos, iš dalies Chicagos, Pennsylvanijos kietųjų anglių apygardoje ir kur ne kur buvo pakrikę po kelis lietuviai Ohio ir vakarinėj Pennsylvanijoje. Apie New Yorke apygardą turime smulkmenišką aprašymą 1886 m. Kun. A. Varnagirio pareiškime tų metų „Liet. Balso“ skaitytojams: buvę čia apie 600 lietuvių, o Baltimoreje, kada pradėta organizuoti šv. Jono draugija ir parapija (1886) irgi to paties laikraščio kito korespondento apskaitliavimu apie tiek tegyvenę lietuvių.

Neprasilenksiu su teisybe, pamažindamas penkiais tūkstančiais Jurgelaičio paduotas skaitlines.

Penkiolika tūkstančių lietuvių, sukakus penkiolikai metų nuo pradžios ateivijos Amerikon, 1884 metų pradžioje teturėjo vos porą knygų pardavėjų ir tris draugijas, kurių viena—šv. Kazimiero Shenandoah'ryje, po teisybei, buvo lenkų lietuvių mišri draugija.

Amerikos katalikų oficialus leidinys — (1884 metų „Catholic Directory“) paduoda šešių lietuvių kunigu vardus: Končiaus Baltimorėje, J. Dutkevičiaus Milwauke, Wis., Polujanskio Texas'e ir Cizausko, J. Rodavičiaus bei senelio Raškevičiaus Indianos valstybėje. Visi jie turėjo prieglaudos ir pragyvenimo ieškoti svetimtaučių parapijose.

Kun. Strupinskas privačiai gyveno pas savo giminiečius Gilbertone; mišias laikydavęs Mahanoy City, vokiečių katalikų bažnyčioje.

Senadorio lietuvių lenkų parapijoje darbavosi lietuviškai pramokęs lenkas kun. Al. Lenarkevičius, pas kurį vargoninkavo rašęs ir taisęs savo klebonui lietuviškus pamokslus D. T. Bačkauskas. Domininkas T. Bačkauskas, gimęs Serniškių kaime, Sudargo parapijoje, ilgesni laika buvo vargonininku Alvito parapijoje. Amerikon atvykęs 1879 metais. Gyvenimo aplinkybių priverstas apleisti vargonininko vietą Senadoryje, jis, Tamašaucku pasivadinęs, dirbo įvairius darbus Baltimorėje, paskui buvo Buffalo's lenkų laikraščio „Ojczyznos“ redaktoriaus padėjėju.

Dar Tamašaucko slapyvardžiu teprisidengdamas Bačkauskas buvo ir pirmuoju „Vienybės Lietuninkų“ redaktoriumi. Kun. A. Lenarkevičiaus padedamas 1883 m.

pradėjo leisti laikraštį „Saulė“. Simukų. (Shamokin'o)
lenkų lietuvių parapijoje tebeklebonavo kun. Klonowski.

(Zemiaus ant šio puslapio talpiname 1883 m. „Aušros“
iš antrojo numerio vieno puslapio faksimile, kur tilpo
pirmoji Jurgelaičio korespondencija. Red.)

Swetur.

Gromata isz Amerikôs.

Springfield, Ohio, Amėrikoj, 5 d. Kowinio 1883.

Brangus prieteliau redaktoriau!

Radau lenkiszkoj gazėtoj, kad trys lietuwiszkj lai-
kraszcei iszeina prusziszkoje Lietuwoje; tai apszvietė
mano akis, kad ir musū giminystė turi dar tiek wal-
nybės prusziszkoj Lietuwoj; ale rusiszkoj Lietuwoje, ne-
žinau, ar yra kokia drukarnija ar ne.

Esu Amėrikoj jau wieniūlika metų — ir randasi
mus giminystės į 15 ar 20000. Mes turim keles ta-
worczystes, ar tris parapijas ir kunigū tris Lietuwninkus.
Buwom rodą užvedę lietuwiszką gazėtą (laikrasztį) Amė-
rikoj iszleisti, ale su mažu kapitaļu — ir turėjom per-
stoti. — Norėcziau jus gazėtôs kelis eksempliorius, kad
atsiųstumet dėl apgarsinimô sawo linkimo. Po apturė-
jimo jus gazėtôs atsiųsim prėnumeratą arba piningus.
Asz storawosiūs paskui su abonentais pamaczį jums
neszti. — Musū welyjimas yra, kad kiek tiek korespon-
dencijôs padarytumet su Amėrikôs Lietuwninkais. Tiktai
nežinau ar mus kalba bus suprantama gerai ar ne. Asz
pats esu isz Maskolijôs lietuwiszkôs Suwalkū gubernijôs,
Wilkawiszkiô pawiete.

Gal buti, jus prietelius tikras raszo.

Antanas Jurgelaitis.

X.

A. PAJAUJIS, J. PAUKŠTYS — „WIENIBES LIETUWNIKU“ INKURIMAS.

Ožkinių kaime, Punsko parapijoje, nepertoli nuo vieškelių iš Kalvarijos į Cipliškės, baudžiavai baigiantis gyveno keli Pajaujai ūkininkai, kuriuos vetos žmonės prasimanė vadinti tamtikrais vardais. Andriušiai, taip vadino ožkiniečiai Andriaus Pajaujo šeimyną, užaugino penkis sūnus: Antaną, Dominiką, Juozą, Bernardą ir Vinčą, taipgi dvi dukteri: Agotą, ištekėjusią už Vaičiuliškių Makauskučio (Punsko par.) ir Oną, išėjusią į marčias pas Lumbių Abukauskus Seinų parapijoje. Andriušiai Pajaujai turėjo 40 margų ūkį, iš kurios tėvelis vargais negalais sudarė pasogą mergaitėms, tat visiem penkiems Andriušiukams — Pajaujukams negalima buvo pasilikti tėviškėje.

Vyriausias Antanas, jau pasidabojęs Smalėnų Zaveckiuote, lenkų panele, su savo kaimynu Ožkinių Valinčiu Jurgiu, nekuri laiką besimokinusiu pas Smalėnų vienuolius, 1873 metais iškeliavo Amerikon laimės jieskotu.

Iš New Yorko juodu patraukė į Šemukrs, kur trumpai padirbę kasyklose, atkeliavo į Hazletono apygardą. Pairsbėjęs keliata metų šios apygardos anglekasyklose jaunas Pajaujis igyjo daug bičiuolių tarp vietos slavokų, „ungarais“ tuomet vadinamų, darbininkų ir greitu laiku isitaisė valgomųjų daigtų krautuve Freelando kaimelyje, netoli Hazleton'o. Paskui brolių Antaną, atvyke Amerikon iš Ožkinių ir kitu du jo broliu: Andriušių Dominikas ir Bernardas; atvyko iš Smalėnų ir Antano sužledotinė Zaveckiuotė. Biznieriūs Antanas Pajaujis, savo žmo-

nos. Smalėnų gražuolės, padėdamas, greitu laiku paliko karaliumi tarpe vietos bemokslų ungarėlių angliakasių, kurie netik valgius ir kitus daigtus jo krautuvejė pirkė, bet ir savo uždirbtus dolerius atnešdavo, kad jis, kaip labai „mondry“ — gudrus žmogus saugiai juos palaikytų savo geležinėje spintoje.

Antanas Pajaujis nei nepasijuto patapęs pirmu lietuviu bankininku Amerikoje, saugojas dešimtis tūkstančių žmonių pinigų.

Vieną gražią dieną po Freelando kaimelį ir visą apygardą žaibo greitumu aplėkė žinia, kad „mondry pan Pojavis“ subankrutino. Už nemokėtas sąskaitas sankrovų savininkai per pavieto šerifą pardavė tą pirmąją kelių tautų (slavokų, lenkų ir lietuvių iš dalies) krautuvejė. Šitai nelaimėi ištikus ir kita kartu atėjo: geležinėje ponų Pajaujų spintoje valdžios viršaitis nerado jokių pinigų. Ašarų upe liai išlieta, aimanų aimanas nuskriaustieji pakėlė, Pajaujai irgi neatsiliko aimanuojančių užpakalyje. Jie rankas laužydami raudėjo, skundėsi ant didžiulių kompanijų, juos išlicitavojusių ir ant savo žmonių, jiems neužsimokėjusių už paimtus ant bargo daigtus.

Luzerne pavieto, kuriame Freelandas randasi, teismui užtvirtinus Pajaujo bankroto bylą, šis greitu laiku atsidūrė netolimame Plymouth'e, kur apsipirko didelius namus prie Main gatvės, pasivadindamas Bendriftu.

Plymouth'an po Bendrift'o oficialiu vardu atsikraustęs, Pajaujis vietos lieuviams, tarp „kurių“ buvo daugel punskiečių, tikruoju savo vardu buvo žinomas, irgi laikė dvejopą biznį: šalta darbininkų užėigos — karčiamos, kitame kambaryje buvo įtaisytas bankas: užtvėrta groteilės, padaryti langeliai, o prie sienos pastatyta didžiulė geležinė spinta — bankas. Iš karčiamos buvo durelės,

per kurias išėjęs Antanas Pajaujįs, milžiniško ūgio, storas išganęs vyras atsirasdavo bestovis palei langelį, kad priimti nuo išsismaginusių darbininkų jų dar nepragerčius grašius ir dėti juos „saugion bankon“. Naujos rūšies biznieriu pradėjo labai sektis, aibis lietuvių ir slavokų — ungarų netik iš paties Plymouth'o, bet ir iš kitų Luzerne paviesto miestelių pradėjo nešti savo pinigus, vieni „brolio“, kiti „rodak'o" bankon. Jis ne taip, kaip valdžios užgirtų bankų ponai, pinigus priėmęs, su žmogum jo prigimta kalba gražiai pašnekėdavo, ir ōia jau, per sieną, savo karčiamoje vaišindavo ir paguosdavo, kad žmogus nesigailėdavo ir kelių dolerių praleisti pas jį. — „Tik nebūsi žmogus kiaulė“.

Svetimi pinigai padarė iš „vargdienio“ dzūkeli „didelį poną“ Pajaujį. Virš tu namų, kuriuose buvo jo karčiama ir bankas, jis dar išigijo netoli Forest City kalnuose farmą su ežeru ir hotel'iu — vasarnamiu.

Pikti liežuviai kalbėje, kad ne kažinkokiu vargdieniu Andriušiukas išvažiavo iš Freelando, kad tūkstančiai svetimų pinigų reikėje jam gudriai paslėpti vežtis. Bet ką ōia žmogus supaisys visus piktus liežuvius?

* * *

Pajaujui įsitaisius Plymouth, Pa. karčiamą ir banką, šalia jo buvo ir kitas pasekmingas vertelga lietuvis — Juozas Paukštys, kuris vertėsi valgomų daigtų krautuvėje.

Juozas Paukštys septyniolikos metų vaikiną iš Naujininkų kaimo, Vilkaviškio apskrīčio — kartu su savo broliu Silvestru ir liudvinaviškio Andriaus Ambrazo žmona. apie Visus Sventus 1878 metais atvyko Amerikon (Senadorin). Andrius Ambrazas, apgyvendino pas

savo savo žmonos kelionės bendrus ir parūpino jiems dviem darbą anglekasykloje.

Ambrasas jau buvo sutaupęs keletą šimtelių, tad, susidėjęs jam su Paukščiais, lengva buvo už poros metų išigyti (1880 metais) valgomų daigtų krautuvę Plymouth'e, kur Ambrazo turėta pažįstamų dzūkelių. Tai buvus pirmą tos rūšies lietuvių įstaigą anoje apygardoje. Biznis ėjo gerai ir Juozas kaipo gudresnis (buvo mokėsis porą metų Vištyčio valsčiaus mokykloje) įtikino savo bėmoksli bendrą Ambrazą, kad paliktų jam vienam krautuvę, atsiimdamas savo dalį pinigais. Ambrasas tą padaręs, paskui ilgus metus graudinosi. Pirmoje šio šimtmečio dešimtyje dar jis tebegyveno Senadorio apygardoje, apsipirkęs farmą netoli Fountain Spring (Ashland) ligonbučio.

Bizniui vis augant Juozo Paukščio vardu įsteigta ir kita valgomųjų daigtų krautuvė netolimame kaimelyje Edwardsville, kur visą tvarką vedė Juozo brolis Silvestras. Neužilgio šis biznis paliko vieno Silvestro Paukščio savasčia ir, laikui bėgant, padarė iš jo vieną stambesniųjų vietos ir apygardos biznierių. Gi Juozo Paukščio krautuvėje padėjėjais buvo kitu du jo jaunesniu broliu — Tamas ir Simanas Paukščiai.

Man atvykus Amerikon ir prie „Vienybės Lietuvinikų“ redaktorius pareigas einant 1892 metais, Tamas Paukštys buvo jau gana išgyvenęs Pitstone valgomųjų daigtų krautuvės biznyje. Wilkes Barreje, Luzerne's pavieto vyriausiam mieste, buvo irgi pusėtinai pralobęs Juozo Paukščio svainis Cernikas, Vyštyčio miesčionis, vedęs moterį prasilavinusią lenkę. 1869 metais priverstas pėkščias eiti iš New Yorko į Simokiną, kad nebadmiriautų, Wilkes Barre'ių salūninkas Cernikas, dasigavęs prie

pavieto teisėju už vertėją, tapo dideliu ponu tarp vietos lietuvių, lenkų ir slavokų bei rusinų ateivių.

Związek Narodowy Polski organizacijos vadai pasi-
naudojo juomi kaipo meškere, kad prisitraukti nemažą
lietuvių skaitlių. Tūlą laiką Cernikas buvęs vienu vy-
riausių valdininkų „Związek'o" valdyboje. Šitas vyras,
o rasi iš dalies ir jo žmona darė didelę įtaka apygardos
naujakuriams, ypač lietuviams.

* * *

Tuodu dideliu Plymouth'o biznieriū—Juozas Paukštys
ir Antanas Pajaujis, turėdamu viso ko iki sočiai, 1886
metų pradžioje susitarė išleisti didelę „lietuvišką gazieta“
„Wienibę Lietuwninkų“, kurio pirmas numeris
išėjo 10 vasario 1886 m., kaipo „locnastis Juozapo Paukš-
čio ir Antano Pajaujo“.

Buvo tai didelis keturių puslapių po 9 kolumnas pus-
lapyje laikraštis, sustatytas didelėm 12-jo punkto raidėm,
ko ne du kart didesnėm negu ėjusie iki šiol lietuvių laik-
raštukai. Puelapis turėjo 21 colį pločio, ir 28 colius ilgio.

Prakalboje į „mielus brolius lietuwnikus“ leidėjai ra-
šo: Wienibe, zgada, mejle artymo, ir tikras giwenimas
katalikiszkas; otaj garsas muso, ir to misli gazieta wardu
„Wienibe“ iesz duot myslijem. Ilgaj dumojom apie ta
naudynga raszta, myslyjom yr apie ta, jog daugielis per-
seketoju aciras kurie iesz pawidumo drebs purwijnu pyk-
tybes ir t. to., ba kožnam ira žynoma, jog gieriem dar
bam welnes žabangas stato.

...Muso noru ira ieszduotie gazieta tokia, kury tury
but del kožno broļu lietuwniku suprastina, taj ira, tokiu
rasztu jog be sukimu galwos suprastu kožnas ka skajto.—
Daugielis miatu per ejo ne buwo nie wieno toko žmo-
gaus, kurys iesz tykro noru būt uždejas tejp sunku junga
ant savo sprandu del garbes lietuwniku kajp mias?

Ne wiens gialuoni pyktybes iszwiars, e jago brolem lietuwinikam pasydabos muso rasztas „Wienibe” taj ir wysa pekla ne pergales. — Szydytoju bus ir tokiu, kurie pasakis, kad žodžej newysaj lietuwiszki, o mias atsakome tiesiok, jog „žodžiu ne rejkkžlaujem no Palanges, ale tejp kajp kalba apie Naumiesti, Gadlawa, Kalwaryje, Wyłkawyszki ir Wyrbali....

...Ne myslijam west wajnos su polskom gazietom ba tury me ta iszminti jog esame kudikejs wienos Motinos „Tewiszkes” o szlektas tas kur in savo lizda dergie. Noredamy pertaj parodit idant mus kiti szenawotu szenawokimes pirmiaus patis sawe, glausdamiesi po tuo žianklu „Wienibe”, zgada ir tykras krykszczioniszkas giwenimas tuegul ponawoje tarpe mus.

Wiera katalikiszka turi but mus wadowu ba be wieres tykros ira žmogus kajp numyrias tury pote, sybej pawejkela žmogistes, ale dwase ne gajwina.

Noredamy parodit, jog esame wiernajs patis sau, jog esame wierni paduotaj tejsybej, tury me pyrmiause dawest, jog esame gadnajs sunumys katalikiszkos Bažniczios; turedamy taj už pastowa, stosymes drutybe, kurios nieks ne pergales, ir priesz wysokias prieszinibes drasej stosime.....

...Dabartes Brolej Lietuwnikaj in jus atsiliepem su praszimul imkite ta jauna muso raszteli in sawe apieka, duokite wysy pagialba tam jaunam kudikiuj, pribukite su roda ir darbu in pagielba, idant galetu stot ant koju, ir sawo iszmincze iszsiauksztitu terp neprietelu gimines lietuwiszkos — akwatikite wienas kita idant lajkitu „Wienibe” kury labaj mažaj kasztuoje, bo tegul tyk kožnas apsyrokuoje kiek taj centu nereikalingaj iszduoda be rejkalu ant wysokiu niekniekiu arba kiek taj sueda tas ne labas „ejnikis” isz kurio werksmyngas galas buna — „Wienibe” ta „Wienibe” tury žydet tarpe lietuwniku, kury kas nedele isz ejs isz Plymouth, Pa. ant dydeles ir gražios popieros, ajszkiom litarom drukawota, o tyk už du dorelus ant miatu.—”

Ir kitoje vietoje to paties „Wienibes” numerio po antgalviu „Piarpraszom” A. Pajaujo bendrleidėjas J. Paukštys rašo:

„Jagu katras broliczej noresite ing mus gazieta paduot raszta szkadijenti artimuj, taj tiesiok pasakome kad ne bus pryimtas. (Užlaikome pagaliaus ir originalo statrašą šitoje oitatoje iš „W. L.” įkūrėjų atsiliepimo. Red.)

Tejposgi ape Kunigielius ir rejkalus bažnitinius musu „Wienibe” nesirupis, ale owszem storawone darys kad sulanczit in wienibe su Bažnicze Szwenta Motina musu. Tegul mus noras, wienam ir ne pasidaboje, mias no aprynkto kialo ne atstcsime, ale wysom sylom busime argintojejs musu prawadniku dwasyszku, o per taj mumys Dievas pablagaslowis ir Ta Karaliene Lianku lajkis savo apieko...”

Kiti straipsniai pirmame „Wien. Liet.” numeryje: Atminimas Pereigos, Atradimas Amerikos, Piargaleta Pakusa, Wladyslowas Jagiella, Dydys Kunigaikstis Lietuwos ir Jadwyga Karalene Lanku, Naujenos Amerikos, Kanados, Isz po Maskolaus, Zynes Wisokios, Tykra Tejsibe, Miatas 1886, Iszminties Priežodžej, Lazda Raganiaus, Ka norejau tai gavau, Kas girdėti Plymouthe ir Griusze. Feljetone per visą apatinę pusę pirmųjų trijų puslapių eina vertimas lenkiško romano „Atsitikimas isz muso žemes per K. P.”

Nauji „išduotojai” nepamiršo svarbiausios laikraščio biznio dalies. Jau pirmame „Wien. Liet.” numeryje biznierių apgarsinimai užima kone 40 nuošimčių laikraščio italpos. Kiekvienam puola i akį pirmiausia trys milžiniški 10 colių per 4 koliumnas apgarsinimai: Antano Pajaujo hotelio Plymouth'e, Juozų Paukščio valgomų daiktų krautuvės ūia jau ir Adomo Slaviciko valgomų daiktų krautuvės ir karčiamos Hazletone.

Kiti žymesnieji apgarsinimai (2 koliumų pločio ir apie 6 colių dydžio): Juozo Paukščio, „Agento Lietuviško ir Lenkiško (kart okretowych) Plymouth'e, J. Cerniko, Kosciuškos hotelio ir laivakorėjų agentūros Wilkes Barre, K. Bačkausko valgomų daiktų krautuvės ir karėmos Freelande, ir Laperto kromo Pittstone. Smulkesni kiek apgarsinimai tame pat pirmame numeryje: And. Kazlaucko hotelio Palmira, Pr. Morausko Koscluško hotelio Kingstone, Pa., J. Harris, jubilieriaus Plymouth'e, Vin. Semsio restauracijos Plymouth, Juozo Paukščio valgomų daiktų krautuvės Kingstone, J. Bobino valgomų daiktų krautuvės Senadoryje, Vin. Cižausko saliuono ir Jono Mieldažio kriaučiško kromo Senadoryje, taip pat J. Šimanavičiaus paveikslų ir fotografijų padidrinimo krautuvės Plymouth'e, Apgarsinimai sustatyti įvairiausiom raidėm, kad patrauktų akį skaitytojų.

Vienu žodžiu ponai Plymouth'o „išduotojai“ išleido tikrai imponuojančią gazetą, kokios Amerikos lietuviai nebuvo dar turėję.

Antrame „Wien. Liet.“ numeryje randame irgi charakteringus „ponų išduotojų“ (kaip dabar kalbama — bendraleidėjų) žodžius: „Mes negalime rūgot būdami Ameriko, ba mums daug geriau čia gyvent kaip po maskolium. Tenai kožno bijojom, prieš kožną reikėjo kepurė po pažaste laikyti, o prieš ką? Prieš lupikus, prieš kraujagerius! Čia no mūs to nieks nereikalauja, čia esame bajorais ir ponais savo valios... Męs, broliai mieliausi, pažįstame, kas yra gera, o kas šlektu, ir kaip galime buvimą savo čia pataisyti teipos gi suprantame... Mūs če Amerike ne tiek yra, kaip lenkų su lenkiška kalba, ir per tai, kaip kokio vieto, kur jų yra daugiau, reikia nutylėt, priešingai vėla, kur yra daugelis lietuvių turi klau-

syti paliokai lietuvių. Ale ar tai taip dedasi tarp mūs?... Taigi, taip tai turime elgtis še Amerike. Ne pavinni esame atmėtinėt išmintingos rodos senesnių, o ir jaunesnių, jagu duoda sveiką pamokinimą o kaip mano kvailas razumas išneša tai misliju jog maža yra tokių tarpe lietuvių kurie zgorditų gerą rodą....”

* * *

„Išduotojo” Paujaujo pamokinimus savo dienu lietuvių visuomenėi skaitome straipsnyje „Kaip tur but”, 1886 m., „Wienibes Lietuwnikų” N. 7. m., kuri rašes dvi savaiti, prakaitą braukdamas ir kuri paliko kaipo savo pasauležiūros įdomų pavyzdį:

„.... Kožnas narodas Amerike geidžia, kad užlaikyt savo naradavastį, savo liežuvį, o labiausia religiją. Cia valnam krajuje niekas mums nedraudžia, galime uživot valnysta, kuri mums lenkų žemej buvo uždrausta.... (Seka ilgesnis pasakojimas apie lenkus iš Poznaniaus — pruslenkius. Red.). Nekuriose vietose lietuvių neyra, tai tokis pruslenkis netur jokio paėmimo apie musų giminę lietuvišką ir niekas jam neįkalbės.... Viena pruslenkė boba pamatė lietuvių bažnyčio, kaip persižegnojo, tai kalbėjo į kožną pažįstamą... O kad aš pasakiau, jogei pas mus tos pačios bažnyčios ir kad jose gražesnės ceremonijos atsiprovinėja, tai mislijau, kad su akmenimis užmuš kaip šv. Steponą.... Tegul mus nepiktina apsiėjimai neišmanėlių, elgkimės gražiai, o teisybė... išsirodys...

Turime... ir kunigėlių, pas kuriuos možna savo dvaliskus reikalus atlikt (čia pamini kunigus: Lenarkevičių Senadoryje, Rodavičių Baltimorėj ir Varnagirį New Yorke. Red.)....

Nepadabna dabar budavot bažnyčių, ba kožnas gali žinot, kad metai ne po tam, kožnas su centu apsirovaves, o pastatyti ir skolos turēt kelis desėtkus tūkstančių tai ne užsimoka. Zmogus Amerike ne yra vietinis, šiandien čia

ryto kažinkur... Nekurie sako, pastatysime bažnyčią, kunigą iš krajaus parsigabensim... Ne, tai kunigas katalikiškas nepadarys, o katras tai darytų, tai nesivadintų katalikų kunigu ale schysmatiku... mūsų tėvai nebuvo priešingi dvasiškai provai, o mes turime būti jų įpėdiniais... Ant rešto ne mūsų tai reikalas rūpintis apie dvasiškus reikalus, yra ant to Biskupai... Turime šiokią tokią raštelį „Wienibę Lietuwnikų“ tai vakarais skaitant čėsas linksmai praeina... tuomčės nieko mums nereikia, kaip tik meilės tarp brolių lenkų, o ateiga Dievo ranko. Ziėlivas jūsu brolis Antanas Pajaujis Išduotojas „Wienibės Lietuwnikų“.

Tas buvo pirmas ir paskutinis „išduotojo“ Pajaujo raštas „Wienibėje Liet.“, užtraukęs ant jo daug pašėpimų iš vietos išeivių — punskiečių dzūkelių, kurie, nekartą pamokyti šviešaus savo klebono, aušrininko kun. Norkaus, jautėsi tikrais lietuviais, juoba, kad turėdami tankesnius susirėmimus su savo parapijos (Punsko) mozūrais dar iš tėvynės atsinešė žymesnį ar menkesnį užėkirtimą prieš lenkišką gaivalą. Tavo „mieščionka boba“ sakė jie Pajaujui „mokino tave meilės lenkų. Ar žinai ką, Antanai, vietoje ką bepraktaitavęs, ant rašymo į gazetą, geriau žiūrėk savo saliūno ir savo bankos biznio, tai galėsi ir daugiau parėdų įtaisyti savo leidei (poniai)....“

Senovės Andriušiukas, dabartinis ponas „išduotojas“ Pajaujis paklausė savo jaunų dienų biėiuolių, liovėsi rašęs į gazetą, net „išduotojo“ garbę vienam Juozui Paukšėiui paliko — (Nuo 16-jo 1886 m. numerio „Wienibe Liet.“ eina vieno Paukšėio vardu). Kadagi Juozas-Paukštys „negalėjęs“ gražinti savo kaimynui bankieriui viso jo įiėto tūkstanėio dolerių, tad šis paėmė nuo jo vekselį (notą) ant 600 dol. Pajaujis paliko saugoti savo karėiamos ir savo bankos biznį, o Juozas Paukštys, pave-

des valgomų daiktų krautuvės reikalų vedimą padėjė-
jams, dar tūlą laiką ėjo „išduotojo“ pareigas, net mėgin-
damas versti apysaką „Pajautą“, tikru lietuviškai len-
kišku žargonu, be mažiausio atsižvelgimo į gramatikos,
o juo labiau sintaksio taisykles.

Už atkalbinimą nuo darkymo „Wienibes Liet.“
koliumnų ponų „išduotojų“ raštiškomis krevezonėmis,
reikia padėkoti to laikraščio „rašytojui“ — redaktoriui
D. T. Bačkauskui, tuomet D. B. J. Tamašaucku pasiva-
dinusiam. Nevieną dolerį jis pragėres pas poną „išduo-
toją“ Pajaujį, kol itikino ši, kad pasitrauktų nuo kiši-
mosi į rašytojo reikalus. „Juk ir kraujų savo unarą ger-
biamas ponas vaitas nesigriebia už plunksnos, bet visą
raštišką dalyką palieka raštininkui, kuris turi buti
išreiškėju pono vaito išminties kanceliarijos popierose“.

Juoza Paukštį padėjo atgrasinti nuo „literatinio“
darbštumo daugybės gromatų, ateinančių į redakciją su
pinigais: vieni atsiųsdavę prenumeratą, kiti maldaknygių
prašydavę, bet daugiausiai buvę atsiunčiamą pinigų už
laivakortes — „šipkortes“ skaitytojų ir jų biūtuolių gim-
nėms Lietuvoje arba su reikalavimais pasiųsti į tėvynę
tuos pinigus. Kaip gudrus biznierių J. Paukštys su-
prato, kad į tokius laiškus su pinigais geriausiai pačiam
atsakinėti. Iš tų pinigų perlaidų ir iš to laivakorčių
pardavimo buvo labai geras pelnas, tad „rašytojui“ Ta-
mašauckui galų gale ir antrąjį „išduotoją“ pasisekė pa-
statyti jam prigulinčion vieton.

* * *

Nepaprastai gabus J. Paukščio ir A. Pajaujo į redakto-
rius pavadintas D. B. J. Tamašauckas (Bačkauskas) savo

populiariais raštais greit patraukė Amerikos lietuvius ir išdirbo „W. L.“ laikraščiui tvirtus pamatus.

Nuo pat pradžios „Wienibėje Liet.“ žmonėms labiausiai patikdavę redaktoriaus pusiau pasakiški, pusiau teisybe palopyti straipsniai, kuriuos jis rašydavęs Taradaikos vardu. Pakartosiu čia iš pirmojo to laikraščio numerio tą Taradaikos posmavimą, kuris per keliolika metų: suvirš du metu „Wienibėje L.“, o paskui „Saulėje“, darė nemažos įtakos skaitančiai mūsų visuomenei.

Tas straipsnis užvardintas „Kas girdėt Plymouth'e, Pa.“

„Broleli, girdėt gerai, vienu ruoštu buvo jau kone šilta ir jau kožnas tiesijosi, kad bus pavasaris, ale tai pamilkas, ba žinoma ant gramnyčių kreiva vėžė. Aš myslju, kad nevienas yra tos mislies ir nevienas taip sako: „A, brolyti, but gerai skrandelė“, ale ir aš taip sakau; o ar šinot dėlko Amerike igi to čėso skrandelių nepriviso? O tai dėl to, kad visi amerikona melaglai, ba kaip i Europą rašo gromatą, tai įrašo, kad žiemos nėra, tai ir man taip brolis mano parašė, o aš kvailys paklausiau, skrandas pardaviau už šuniškus pinigus, o šiandien dantimis barškinu kaip šuo.

O vaikinai kad turėčia nor lašiniai išteptą skrandelę ir taip baltą kaip skaiščiausias veidelis nigerio, tai nešiočia. Tegul jas galas... tas skrandeles, ba jau kone užmiršau apie ką rašau, aha, beto, apie Plymanta, taip. Tai, vyreli, pas mus linksma, darbas eina kajp šimtas pypkių, pinigų užia pas kožna kaip pelų. Ale vyrellai! pas tą Juozą Paukštį tai kiba fabrikas: taigi buvau ji palankyti, ba ve, mano prietelius ir abudu gerai suteikėm, ale ve, kad jis su visais suteikia, ba glaras vyras, tai vyrutį ką tą aš mačiau! oi mačiau! kaip gyvas nemačiau, tą mačiau: kad dėl garbės lietuvnikų inprovijo mašinas spaust gazetą, ale tokią prietaisą tai ne žertas, ale ką kaštuosia, tai aš jumys pasakysiu, 4,000 taigi keturi tukstančiai, ba

jagu manęs nė vierijet, tai paskaitykite ve šita, ką angelokos gazietos rašo:

A new paper at Plymouth.

To be started by a Stock Company and published in the Lithuanian Language.

A stock company with a paid in capital of nearly \$4,000, has been organized for the publication of a weekly paper at Plymouth, to be known as the United Lithuanian Gazette. It will be printed in the Lithuanian language and the firm's name will be Joseph Pauksztys and Co. Three editors have been secured, of whom Mr. John Tomaszewski, of Buffalo, N. Y. is the chief, his two assistants being from Buffalo and Chicago respectively.

The presses, type and machinery have arrived and are ready to be put in place. A meeting of the company, will be held at Plymouth to-day, when the date of the first issue will be agreed upon and other necessary preliminaries arranged.

This will be the second paper published in the Lithuanian language in the United States, and is started to heal the differences that have arisen between the Lithuanian and Polish races by the New York publication of the same character, edited by Mr. Sliupas.

Pamates aš tokį stebuklą nusivedžiau tuos vyrus meisterius, kur prie tos drukarnės dirba į salioną ir apie penkis doreliukus praužiau iš džiauksmo, o, tai ir tą turiau pasakyt, kad 6 vyrai dirba prie to. Potam užsirašiau ir aš kaip busiu tikru skaitytoju „Wienibes Lietuwniku“ paklausiau, ką kaštuoja, atsakie ma, kad du doreliu ant metų, ir kad išeis syki ant nedelios, pamislijau, kad vyruti visai pigu, o išėmęs tris dorelius tekšiau ant stalo, tegul buna kas buna, byle gera gazietą turėsiu, ba tai broli, ir didelė, nēr ką, ak matai pats Ale ve kad iš manęs didelis pleperis per daug poriju apie tas Paukščio mašinas, kad jae galas, tai mačiau.

ką mačiau tai mačiau, o brace mielai! Ir taip, pamatęs viską išėjau ant ulyčios pažūrėt kas girdet ant balto svieto išgirdau vienam lietuviškam hotely mūs lietuviška šnekta, mysliju... ar užėiti, ar ne, ale ve, širdis ne atleidža, kad ne atlankyti savo brolių, o po šventai teisibei norėjau koki stiklą alaus išsigerti ir t.t..."

Visame tame „Taradaikos“ pirmamjame posmavime kaip man 1892-ais metais pasakota, buvę štai kas teisybės:

Abudu „Wien. Liet.“ „išduotojai“ sudėję po 1000 dolerių spaustuvei įrengti lėšų. Padvigubinus tą sumą pasidaro 4000 dol., daug gražesnė suma garsinti.

Redakcijos štabas, susidėdas iš trijų redaktorių tai abudu ponai „išduotojai“ ir jų „rašytojas“, pakviestas prie „Wien. Liet.“ redaktoriautų nuo Buffalo's miesto lenkiškojo laikraščio „Cieczyna“, kur buvęs redaktoriaus padėjėju.

Irgi atatinkas teisybei buvęs pasakymas, kad „Wien. Liet.“ įkūrėjų buvo manyta savojo laikraščio įkūrimu užgydyti nesusipratimus įvykusius tarp lenkų ir lietuvių, New Yorke leidžiamo „Liet. Balso“ sukeltus; (to heal the differences that have arisen between the Lithuanian and Polish races by the New York publication of the same character edited by Mr. Sliupas).

Seši vyrai dirbusieji „Wien. Liet.“ spaustuvėje, kuriuos brolis lietuvis bevaišindamas (Pajaujo), saliūne penkis doreliukus praūžęs, susidaro iš dviejų raidžių statytojų, vieno visos spaustuvės darbus dirbusio darbininko, ir prie to iš naujo priskaičius redakcijos štabą, t. y. poną „rašytoją“ ir du abudu ponu „išduotoju“.

Raidžių statyjojama teip pat ir redaktoriui reikėję mokėti po 25 dolerius mėnesiui ir duoti valgis ir pragyvenimas Juozo Paukščio namuose, gi visus spaustuvės dar-

bus dirbęs darbininkas gaudavęs algos penkiais doleriais daugiau mėnesiui.

Išskyrus redaktorių visi tie darbininkai išmokėjimo (pėdės) dienoje valgomųjų daiktų krautuvėje padėdavę aprūpinti pono „išduotojo“ Paukščio klientus — „kostomierius“.

„Išduotojui“ A. Pajaujui nepatikęs toks sutvarkymas, bet kad „išduotojas“ Paukštys ir jo „drukoriai“ nevieną atėjusį pažiopsoti spaustuvėje atsivesdavę Pajaujo karčiamon ir tie palikdavę savo penkinę, bevaišindami „ponus drukorius“ tai nebuvo jokio reikalo sielotis. J. Paukštys kiekvieną išmokesties dieną irgi atvesdavęs savo užsilmokėjusius klientus, kad juos pavaišinus. Su laiku „Wienibes Lietuwnikų“ leidėjas paprato kasdien poną Pajaujį aplankyti ir čia žmonėms pasigirti pundais gromatų su pinigais. Pajaujis ir jo hotelio tankus lankytojai garbino išsijuosę didžiausios lietuviškos gazetos leidėja.

Gerai buvę giriamam Paukščiui, neblogai jautėsi ir gudrus dzūkas Pajaujis, matydamas kad didesnė kaimyno pelno dalis vis pereidavo į jo kišenių. Tadgi jis visados buvo „išduotojo“, o vėliaus leidėjo Paukščio didžiausiu bičioliu, visados aną patikdavo pareinantį iš pačto su pundais gromatų. Pajaujui ilgus metus buvęs labai malonus tas darbas ir jis tesirūpino savo saliūnu — karčiamą ir savo banka.

Bemokslis žmogus, apie finansines operacijas neturėdamas jokio supratimo, jis nubankrūtijo, ir antrą kart prakišdamas kelis šimtus tūkstančių dolerių — sunkiai uždirbtų žmonių pinigų. Pajaujis pirmas iš letuvių vertelgų sugebėjo, subankrūtijęs, po kitu vardu — Bendrifto — ir vėl tą patį biznį įsitaisyti. Mirė jis kaip varginčiausias darbininkas 1925 metais — Brooklyne.

Kad geriaus nušvietus „Wien. Liet.“ pirmųjų laikų dvasią ir „politiką“, paskaitysiu čia ištrauką iš 5-me 1886 metų to laikraščio numeryje paties redaktorius rašyto straipsnio:

„...Atvažiavau į Plymouthą, pamislyjau užėiti pas savo vyrus, ką gazieta mala ir ar žinot, ant ko jie mane prikalbino? o tai ant to, kad pardavinėčia gazietas, ale ne tik lietuvišką Vienibe, ale ir lenkiškas, kokios tik Amerikoje yra.

Po kelių dienų jau štai mano dviratė pilnas visokių gazietų, o pats sėdžiu ant viršaus, kaip ant kraigo, ir pradėjau irtis į svietą, kur daugiausia lenkų ir lietuvninkų. Kur tik tai pasirodžiau kožnas prašė tai lenkiškos tai lietuviškos, tai lietuviškos tai vėla lenkiškos gazietu. Kitas rėkia duok man iš Chicago, vėla, duok man iš Buffalos — duok man iš Milwaukee's, duok „Wienibę Lietuwniku“ iš Plymoutho ir taip kožnoj vietoje, misliau kad Taradaikai razumas išdžius visai. Vieno vieto parodžiau ir Lietuviška Balsa ba ve, aš ir turėjau to raštelio apie 5 šia rus, ale ką, gana kad nepirko, ale pasakė, kad aš eičia po velnių su ta gazieta.... Važiuoju ir misliju, kam galėčia parduot tą Naujorko gazieta... Pradėjo temt ir po biskį lynot, o čia jokio namelio, jokios karčemėlės, tiktai vienas kelias prieš nosį ledva matyt...

...Ateina ne po ilgam lyg prūsas lyg anglikas, negaliu pasakyti, tiktai tiek pamenu, kad akutės labai žibėjo, koku man pasidarė po teisybei, dantys pradėjo barškėt, nematant persižegnojau, o jis porą žingsnių atgalios pašoko ir klausė, kas aš per vienas, ale aš ve kaip teisingas, tai ir velniui teisybę pasakiau, o velnias ant to, ar tu turi da gazietų, o turiu apie 5 svarus. Tai duok man aš no tavęs atpirksiu visas, aš čė greitai išimu, o jisai pamatęs, kad tai iš Naujorko lietuviška gazieta pasakė: Ar tu žinai ką Taradaika, pirkčia meiliai, kad mokėčia skaityt.

Moku po teisybei visokių liežuvių ale šito kaip gyvas

esu negirdėjau ir nesuprantu. Vaziuok ar žinai pas tą rėdytoją, kad jisai išdrukavotų dėl mūsų pirmą elementorių, gramatiką, o tąsyk išmoksime to liežuvio.....

* * *

Kaipgi tad atsitiko, čia paklaus nevienas, kad tokie lenkų bičiuliai „išduotojai“ ir jų „rašytojas“ taip patalkė į Amerikos lietuvių širdis, juog jų įkurtas laikraštis užsilaikė, ir vėliaus daug geros įtakos darė mūsų išeiivijos viešam gyvenimui?

Kad ponai „Wien. Liet.“ „išduotojai“ ir jų „rašytojas“ lenkomanų svajonėse nematė jokio blogo, galėjote persitikrinti kiekvenas iš jų cituotų žodžių. Bet atsiminkit, „Wien. Liet.“ buvo didelis laikraštis, jį pripildyti vienam žmogui be kitų pagalbos buvo negalimas daigtas. Tų gi padėjėjų, korespondentų anuomet tarp Amerikos lietuvių buvo nemaža.

Naujai įsikūrusiam mažame Pennsylvanijos angliakasyklų miestelyje laikraščiui sveiką kryptį tautiniu atžvilgiu nustatė skaitlingi jojo bičiuliai korespondentai, susipratusieji lietuviai, lenkų viliugingos bičiulystės kartybes gerai ištyrusieji, kuriems nereikėjo, kaipo „ponams išduotojams“ linkčiuoti prieš lenkiškos politikos šalininkus, šinkuojant degtinę ar kumpius su miltais pardavinėjant.

Albis gromatų, dar su pluoštais pinigų, už „Wien. Liet.“ prenumeratą, už laivakortes, už pinigų perlaidas, su pagyrimais už tikrai lietuvišką darbą — (leidimą „tikros“ lietuvių gazetos) darė daug sveikos lietuviškos įtakos „abiem išduotojam“ ir paskui vienam ponui leidėjui Paukščiui, kuris, teisybę reikia pasakyti, nebuvo

dar visiškai prsigėres lenkų raugo. Lenkiški jojo krautuvėje klijantai, ultra patrijotinis ponų Cernikų, leidėjo žmonos ginminaičių, namo panpolonizmas nustojo savo žavėjančios įtakos akyveizdoje prasimušusio naujo dolerių šaltinio, kuris vis daugiau ir daugiau pelno ir garbės žadėjo.

„Wien. Liet.“ didžiausias pasisekimas, kad joje buvo naudojama visiems išeiviams suprantama kalba, visi srtaiptiniai buvo populiariai parašyti. Savo paskaitoje apie brolių Augustiną Zeytzą, išskaičiau, kiek galėjau surankioti, visus to uolaus žmonių švietėjo raštus, „Wien. Liet.“ tilpusius. Tam „Lietuviškoios Gaziotos“ sądarbininkui ir pirmųjų Amerikoje atspausdėtų lietuviškų knygų leidėjui ir priguli ačių pasakyti už sutvirtinimą naujai įkurto laikraščio pamatų — taip raštais, taip prikalbinimu prenumeratorių.

Atsėdžius „W. Liet.“ priešas šenadoriškis M. Juška rašo 1887 „Liet. Balse“ N. 5—6, psl. 70: „Senadorio keli aujalenkia matydami, jog Paukščio pajėgos pasirodo neištenkamos ant nuveikimo stiprių lietuvių, pasistengė parsikviesti minėtą zokoniaką (Augustiną Zeytą) kaipo talkininką Paukščini pasitikėdami, kad šis savo veiklumu nusmaugsiąs kylančią jau lietuvišką dvasią.....”

Tai visai neteisingas priekaištas broliui Augustinui, kuris darbavosi Amerikos lietuvių apšvietimui, kada dar netik Juškos, bet ir J. Šliupo vardo niekas nebuvo girdėjęs Amerikoje. Ir patsai Šliupas 1885 m. „Aušros“ N. 10—11 pripažinė geriausiu brolio Augustino straipsnių, „Lietuviškoje Gaziotoje“ (1879), raginantį žmonis organizuoti visokias susišelpimo draugijas. Juška, gyvendamas Sendoryje, negalėjo nežinoti jau tuomet išivyravusios šv. Jurgio draugijos, su tikrai tautiniais nusistaty-

mais. Taippat negalėjo nežinoti, kaip daug vargo turėjo brolis Augustinas, kolei sukūrė tą draugiją (1877 m.) ir paskui (1880 m.) išvyniojo ją iš lenkiško „Zwiazek Narodowy Polski“ rezginių. Brolio Augustino protestai „Liet. Gazietoje“ (1879) prieš lenkų kenksmingą politiką labai greit buvo užmiršti „Liet. Balso“ redaktoriaus, kuris pats, ne kas kitas, taip gyrė juos prieš porą metų „Aušroje“ (psl. 339—340).

Kitu dideliu „Wien. Liet.“ rėmėju buvo kun. A. Varnagiris, savo laiku daug į ją rašęs, daug ją žmonėms piršęs ir pagaliaus ją panaudojęs Susivienijimui įkurti. Ilgesni laiką kun. A. Varnagiris, kone kiekvienam numeryje rašė ir pagaliaus visą savo autoritetą panaudojo „Wienibei Lietuwnikų“ praplatinti. Taip antai, pradėdant 16-uoju pirmu metų to laikraščio numeriu, randame stambiom raidėm atspauską „Approbata“: „No pasyrodimos swietuj gazietos wardu „Wienibe“ iki paskutiniam numeruj skajezeu uwoznaj, o radias gražius pamokinimus o nieko prieszyngo wieraj Katalikiszka duodu approbata ir noriu idant kožna familija lietuwyusza skajtvtu. Kun. A. Warnagiris“ (Sita „approbata“, kurią NB sulyg kanonų gali suteikti tik vyskupas, buvo spausdinama visuose 1886 m. „Wien. Liet.“ numeriuose.).

Reikia pripažinti „Wien. Liet.“ leidėjui J. Paukščiui, juog jis nešykštavo savo leidžiamame laikraštyje vietos tiems, kurie norėjo ką nors gero lietuviams pranešti. Tokiu leidėjo, kad ir lenkiškumo drignėmis užsikrėtusio, nuolaidumu pasinaudoję, uolesnieji lietuvių katalikų darbuotojai įnešė daug sveikos patriotinės dvasios į naują laikraštį ir padarė jį tikruoju savo laiko lietuvių išsiviečių organu.

Terp tokių rašytojų, kurie Amerikon atvykę, šiek tiek

pramokę, tuojaus nusitvėrė už plunksnos, kad savo igytas žinias kitiems pranešti, reikia paminėti ir Petrą Saurusaitį, dabar kunigą, kuris „Wien. Liet.“ pradėjo savo ilgesnius vertimus talpinti, o kuris, paskiaus į kunigus išėjęs, daug pasidarbavo Amerikos lietuvių publicistikoje.

* * *

Petras Saurusaitis, 36 metų siuvėjas, tarnavęs pas Vilkaviškio džekoną, 1884 metų kovo mėnesyje atvyko New Yorkan, būryje kelių kapsų su Lietuvninkų Juozuku, 17 metų vaikinui, jo daug jaunesniu giminaičiu iš Viščiakaimio Alvito parapijos. Atvažiavusiųjų siekiu buvo įstoti į Sv. Kryžiaus vienuolyną South Bend, Indiana valstybėje, kur tuomet darbavosi tarp Chicagos apygardos lenkų ir lietuvių daugelio Seinų vyskupijos kunigams žinomas kun. Cižauskas, iš Slabados (Miroslavo) parapijos, Seinų apskričio, dzūkas.

Nauji aspirantai į kun. Cižausko vienuolyną neturėdami perdaug lėšų, kelias naktis turėjo nakvoti New Yorko Castle Garden'e. Jų kelionės bendrą Anckaitį tuojaus atsiėmė jo brolio atsiųstas siuvėjas Vincas Gaurys. Tas pats Gaurys vėliaus nuvedė P. Saurusaitį su J. Lietuvninku pas New Yorko smuklininką Vyšniauską, kur šiedu turėję prieglaudą kelias dienas.

Neturėdami užtektinai pinigų kelionės lėšoms į South Bend, Indiana, abu keleivių išvažiavo pas savo pažįstamus Barulius į Senandorį. Anuomet emigrantus, neturinčius pas ką vykti, valdžia palaikydavo tūlą laiką Castle Gardene, dideliam triobesy, arba, anot „Aušros“ 1884 m. korespondento „daržinėje“. Esą, „apgynėjai keleivių regimai norėdami pakeleivinguosius apginti (1).

tyko išdūlpti pastarąjį skatiką iš jų ir taip tuščių kišenių"... „Gerai, esą, būtų pakeleivingam žmogui mieste turėti gspada, juk yra neparanku atgulti ant aslos itin prišmeiztos Castle Gardene... Kiekvienas supras, juog atkeliavusieji į Ameriką lietuviai, kurie nemoka nei angliškos kalbos nei turi pinigų, gana veiposi ir gailinasi"...*)

Senadoryje Petras Saurusaitis gavo siuvėjo darbą pas Joną Mieldažį, o Juozukas turėjo eiti dirbti anglių lauzykloj (brekery) kaipo akmenų rinkikas. Anuomet Senadoryje buvo gana daug lietuvių, bet jų pastatytoje Sv. Kazimiero bažnyčioje klebonavo lenkas kun. Lenarkevičius. J. Lietuvinikas negavęs čia rodos, kaip įstoti į mokyklą, išvažiavo pas savo giminaičius į Shamokin, kur tuomet buvo irgi žymus lietuvių šeimynų skaitlius. Ir čia lietuviai ėjo melstis į lenkų bažnyčią, pastatytą daugiausiai lietuvių triusu. Nieko nepesęs ir čia, susilaukęs iš tėviškės pinigų, mokslo trokštąs berniokas keliavo į Baltimore, Md., kur, jam pasakota, galėsias lankyti mokyklą. Vincas Jokubauskas vilkaviškietis kurpius, anuomet gyvenęs prie Mullberry ir Myrtle gatvių kampo, Baltimorės mieste apsigyvenusį pas jį, ieškantį mokslo vaikina rekomendavo Sv. Stanislovo lenkų bažnyčios klebonui kun. Končiui, geram lietuviui iš Zemaitijos. Lietuvių Baltimorėje tuomet buvę tik 5 ar 6 šeimynos, o pavienių keletą dešimčių asmenų. Kunigas Končius jau keletą metų buvo pasidarbavęs tarp Baltimorės lenkų ir pastatęs jiems nedidelę mūro bažnyčią, kurion ateidavę ir lietuviai. Tikras žemaitis su savo tautiečiais kun. Končas buvo visad malonus ir visamė mėgino jiems kiek galėdamas padėti. Patyręs apie jauno Lietuvniko troškimus šis geras kunigas iš visos širdies stengėsi jam padėti.

*) „Auszra“ 1885, l. 22—23.

Mėgino patalpinti jį Redemptoristų vienuolių mokyklon, paskiaus pas Xavero brolius vienuolius. Anglų kalbos nemokėjimas buvo didžiausia kliūtis. Tada kun. Končas pasiėmė norinti mokintis bernioką pas save i kleboniją ir su laiku išsirūpino pas jezuitus, kad anie priimtų jį i savo kolegiją.

Pasimirus kun. Končiui 1886 metais, jo ipėdinis irgi lietuvis kun. Rodavičia, augštaitis iš Kauno rėdybos globojo jauna moksleivi.

Dažinojės nuo J. Lietuvniko apie Petro Saurusaičio norus, uolus kunigas Končius parsikvietė ir ši i Baltimore ir patalpino jį i tarpą vienuolių redemptoristų, kurie su laiku išmokino buvusį dievobaimingą siuvėją reikalingų mokslų ir išleido i kunigus. Pirmasias mišias kun P. Saurusaitis laikė Sv. Jono Krikštytojo bažnyčioje Baltimore, Md. 1899 m. Palikęs kunigu Petras Saurusaitis išsirūpino per Rymą paliuosavimą iš vienuolyno ir ilgus metus klebonavo kun. J. Zebrio įkurtoje Sv. Juozapo parapijoje Waterburyje, Connecticut'o valstijoje. Su laiku Waterbury'o lietuvių naujokynė žymiai pasididino. Kun. P. Saurusaitis, beklebonaudamas prie Sv. Juozapo parapijos leido laikraštį „Bažnyčios Tarną“, kuri varda davė kun. J. Zebrio, savo pirmtakuno įkurtam savaitraščiui „Rytui“. Be „Bažnyčios Tarno“ kun. P. Saurusaitis išleido nemaža lietuviškų knygų. Ypatingas gi jo pasižymėjimas tai kova prieš alkoholį. Tą kovą jis vedė su didžiausiu uolumu netik savo parapijiečių tarpe, bet ir kitose lietuvių naujokynėse.

J. Lietuvnikas pasimokinęs 3 metus Sv. Ignaco Kolegijoje, tęsė mokslus lenkų seminarijoje Detroite. Kun. Rodavičiaus įprašytas kardinolas Gibbons priėmė ši pirmąjį Amerikos lietuvių klieriką savo globon. Tris ir pu-

ęą metų išmokslintą Sv. Marijos seminarijoje Baltimorėje išventė jį kunigus 1898 m. prieš pat Kalėdas ir tuojaus paskyrė Sv. Jono Krikštytojo leituvių bažnyčios klebonu, kur naujas kunigas laikė savo pirmas mišias. Ką tik atvykęs iš Lietuvos kun. J. Zebrys, tuomet viešėjęs pas kun. Burbą Plymouth'e, per primicijas pasakė gražų pamokslą (trečią Kalėdų dieną 1898 m.).

Sv. Jono bažnyčia prie Lloyd gatvės netoli Baltimore g. buvo nupirkta už 12.000 dol.*) nuo žydų 1889 m. ir pašvesta kaipo lietuvių katalikų bažnyčia prie kun. Polujanskio.

Po šio klebonavo čia kun. S. Pautienius, 1898 metų pabaigoje išvažiavęs į Mahanoy City, Pa. užimti vietą klebono po kun. P. Abromaičio, perkelta į Senandorį klebonu prie Sv. Jurgio naujai pastatytos medinės bažnyčios. Lietuvių Baltimorėje 1898 m. buvę 120 šeimynų. Po 12 metų lietuviai vėl užleido už \$7500 žydams savo bažnyčios triobėsi ir sau prieinamesnėje vietoje prie Paca ir Saratoga gatvių pirko protestonų bažnyčia ir klebonija už \$35.000 ir įrengė parapijinę mokyklą. Čia išbuvus irgi 12 metų, 1907 m. kardinolas Gibbons paskyrė redemptoristų Sv. Alfonso bažnyčia, klebonija ir mokyklą lietuviams, o lietuvių bažnytinę savastį pavedė italams katalikams. Dabartinė Baltimorės lietuvių bažnytinė savastis pačiame miesto centre su žeme ir triobėsiais verta milijono dolerių. Mokykloje yra 166 vaikai, mokina 5 šv. Kazimiero seserys. Klebonija — tai buvęs tėvų redemptoristų vienuolynas — mother house, kuriame buvo Amerikos redemptoristų vienuolių centras. Skersai kelia nuo klebonijos ruiminga Sv. Alfonso svetainė ir mo-

*) Parapija turėjusi pinigų vien 2000 dol., likusius pasiskolinta. Bažnyčia buvo ant rendavojamoms žemėms, kurios negalima buvo nupirkti.

kykla. Gaila tik, kad ne visi Baltimorės lietuviai naudo-
jasi savo parapijos mokykla. Kiti, ypač ką toliau gyvena,
mėgina pateisinti savo ir savo vaikų nesilankymą lietu-
vių bažnyčioje ir mokykloje perdidelėmis kelionės lėšo-
mis. Gailėdamiesi penktuko kelionei jie pamazi tirps-
ta svetimtaučių parapijose.

* * *

„Wienibes Lietuwniku“, virtusios vėliaus „Vienybe
Lietuwninkų“, pakraipa priklausė daugiausiai nuo jos
rašytojų — redaktorių. Tamašauckui (Bačkauskui) pasi-
traukus iš rašytojo kresės su 18-ju 1888 m. numeriu, jo
vietą užėmė Antanas Turskis, daug silpnesnis rašytojas.
Turskio vieton 1890 m. (su 12-ju numeriu) stojo aušri-
ninkas J. Andžiulaitis, buvęs Sliupo padėjėjas prie
„Liet. Balso“, po tam Antanas Milukas, (dabar kunigas)
nuo 1892 m. gegužio iki 1893 m. rugpiūčio, po tam Juo-
zas Petraitis. Nuo 1895 m. lapkričio iki 1897 Jonas
Kaunas, prie kurio „V. L.“ stojo į kovą prieš savo geriau-
siajį kelių metų bičiulį kun. A. Burbą. Kauno vieton
1897 stojo Petras Mikolainis. Tų metų gruodyje „V. L.“
paliko savasčia buvusių jos statytojų (firma J. J. Paukš-
tis & Co.) Nuo Naujų (1901) Metų redaktorium buvo auš-
rininkas Jonas Mačys, paskiaus 1902 m. pabaigoje vėl P.
Mikolainis, o nuo 1903 vasaros J. O. Sirvydas, 1905 m.
pakeistas J. Baltrušaičiu, paskui vėl 1907 grįžęs prie „V.
L.“ ir dabar teberedaktoriaujas.

Apie „Wienibes Lietuwniku“ ir Lietuwiškojo Balso“
smarkiausius vaidus ir tolesnį gyvenimą čia dėl laiko
stokos negalėdamas kalbėti, nors trumpai kitą kartą
jums papasakosiu, kada ir jūs ir aš turėsime daugiau
laiko.

XI.

KUN. A. VARNAGIRIS — SUSIVIENYJIMO INKURIMAS.

1884 metų pradžioje atvyko Amerikon Seinų vyskupijos kunigas Antanas Varnagris, paeinas iš Vidgirių, Daukšių parapijos.

Jis gerai pažinojo kun. Val. Cizausko, Slabados arba Mirosłavo dzūko, gimines, tad, paviešėjęs kiek New York'e, pasimateš su vienu kitu savo pažistamųjų, pa-traukė į South Bend, Indiana valstybėje. Kun. Cizauskas per savo bičiuolio kun. Urbono Ruškevičiaus tarpinin-kystę greit išrūpino naujai atvykusiame kunigui klebono vietą. 1885 m. Catholic Directory jau skelbė kun. A. Varnagirį buvus praeitais metais slavų parapijos klebonu Independence miestelyje, Wisconsin valstybėje.

Bet kun. A. Varnagrio norėta darbuotis tarp Ameri-kos lietuvių, viltasi, kad pasiseks, ne čia, tai kitur sudar-yti kokią lietuvių organizaciją.

Zymiausia lietuvių Amerikos naujokynė, Sena-dorio apygarda, Pensylvanijos valstybėje, tuomet (1884) turėjo, teisybė, lenką kleboną, bet gerai pramo-kusį lietuviškai, kun. Al. Lenarkevičių. Nors ir tarp šenadoriečių lietuvių niekad neužgeso noras sudaryti savąją grynai lietuvišką parapiją ir buvo renkami pinigai tokiai parapijai, bet didžiuma šenadoriškių, ypač biznieriai ir lenkes arba lenkuojančias pačias vedusieji buvo drūdiai susigyvenę su lenku klebonu. To sugyve-nimo siūlelius nemažai sudrūtino ir sumanus, gerą liežu-vi turis ir mokas su žmonėmis sugyventi vargoninkas D. T. Bačkuskas. Lietuviškos parapijos šalininkus

Senadoryje buvo labai sukompromitavęs Mickevičius—Milleris, dingęs iš Senadorio be atsiskaitymo su aukotojais už šimtus sudėtų dolerių.

Po Senadorio New Yorko naujokynė anuomet žymiausia buvusi. Tad nestebėtina, kad kun. A. Varnagiris, „jausdamas neramumą valnoje žemėje savo genčių ir matydamas pažeminimą nuo kitų giminių“,*) New Yorko lietuvių naujokynę rado tinkamiausia vieta pirmai grynai lietuviškai parapijai įkurti. Todėl jis rūpinosi sueiti į artimesnius sątikus su „New Yorko šv. Traicės parapijos draugija“, kuri anuomet jau turėjusi apie 100 susirašiusių būsimų parapijiečių. Daugelis šv. Traicės parapijos draugijos narių tais metais, po iškilusių tarp Miko Tvarausko ir Jono Sliupo vaidų dėl „Unijos“ rėdymo, buvo išitraukę į eilę „Lietuvos Mylėtojų“, — kurie leido „Lietuviškąjį Balsą“.

Pirmame naujai įkurto „Lietuwiszkojo Balso“ numeryje (2 d. Liepos 1885 m.) randame prirodymą, kad newyorkiečių lietuvių turėta susirašinėjimais su tolimo Wisconsin'o valstybės lietuviu kunigu. Straipsnyje „Naujo Jorko lietuviška parapija“ tos parapijos komitetas, pasibares ant „neprieteliaus“ Tvarausko ir jo „Unijos“, kalba apie susirašinėjimus su kun. A. Varanagiriu:

„Kad mes į N. Jorką neilgai laukę parsivešime kuniga ant visados — o bažnyčią jau turime pažadėtą — argi tai nebus gražus darbas ir naudingas visiem mūsų miesto lietuvininkams, bet ir kituose daigtuose gyvenantiems? Taip lietuvininkai iš Waterbury'o ir Philadelphios žadėjo pristoti prie parapijos: tegul tik jie tokią pat vienybę padarys, kaip kad mes jau turime, ir tegul susirinks į kasą pinigų, mes jiems nepavydėsime, kad jie vešis pas save mūsų kunigėlių ant reikalingo jiems ūso... kad mes ku-

*) Slgk. 1885 m. „Liet. Bal.“ l. 51.

nigą gausime iš Lietuvos n'yra ko abejoti, nes tas pats broliškas kun. Varnagiris prisizadėjo mums savo pagelbą tame dalyke"...

In Tvarausko itarimus „Unijoje“, būk Sliupas vedęs lietuvininkus kreivais keliais ir būk šv. Traicės parapijos draugijos esą tik 39 nariai, tame pačiame straipsnyje Naujo Jorko liet. parapijos komitetas atsako:

„Visi parapijonys rodą darome ir patys ant to akis turime; Sliupas nei vieno neveda, bet eina drauge su beveik pilnu šimtu Naujo Jorko lietuvininkų.

Gana „Unija“ prisimelavo, dabar parapija galės bent savo tikras žinias į svieta leist, nes, Tvarauskas priima tik tai, kas ant jo palavinio malūno vandenį užleidžia"...

Kun. A. Varnagiris, prisidėjęs prie „Liet. B.“ leidėjų, padėjo jiems kariauti su „Unijos“ ir M. Tvarausko lenkų bičiulystės šalininkais. Rugsėjo m. 10 dienos „Liet. Balso“ (1885) laidoje randame to kunigo straipsnį „Apgarsinimas Lietuvos jaunuomenei“. Kun. A. Varnagiris tuo savo raštu manė padėsiąs pamatus lietuvių mokytojų istaigai būsimose lietuvių parapijinėse mokyklose.

Plačiai jis aprašo apie Franciškų Ksaverą iš Brugės, ikūrėją Ksaverijonų brolių vienuolijos, išdėsto, kaip ir kur reikia kreiptis kandidatams į tą vienuoliją ir baigia straipsnį paraginimu:

„Kaip gražu būtų mums, kad iš mūsų giminės būtų pripildytas brolių Ksaverijonų zokonas vyrais mokintais, kurie galėtų kaip žvakės šviesti Amerikoje savo mokslu ir nešti apšvietimą dėl tamsių giminių, tada ir mūsų „Liet. Balsui“ kitaip eitūsi ir su didesne akvata visi skaitytume, per tai Lietuvos vaikeliai apsirokavę su savo sąžine storokitės pasakyti vienas kitam šitą raštą perskaite, o rūpinkitėsi patekti į tą zokoną su norėjimu apšvietimo“.
(1885 „L. B.“ psl. 26.).

Kaipo brolio Augustino Zeytz'o bergždžios pastangos sukurti Amerikos lietuviams vienuolyną, kur jaunuomenė mokytus savo kalboje, taip ir šitasai kun. A. Varnagirio raginimas prie įkūrimo Brolių Mokytojų draugijos nerado paramos savo laiko lietuvių visuomenėje. Klebonaudamas Wisconsin valstybėje, gausiai apgyventoje vokiečių ateivių, kurie anuomet svajoto apie savo kultūros čia išvystymą ir net sulyginimą savo kalbos su oficijalia šalies (angliška) kalba, kun. Varnagiris 1885 metais, užsikrėtęs vokiečių tautininkų entuziazmu, buvo pradėjęs daugelio ir didelių dalykų tikėtis iš savo tautiečių. Bet Wisconsin, lygiai ir kaimyninėse Illinois, Michigano ir Indiana valstybėse lietuvių tuomet kaip ir nebūta. Nebuvo čia kas svajotojo kunigo pasėta sėklą palaistytų, ugdytų. Tolimesnių gi valstybių (Pennsylvanijos, New York'o, Maryland'o) lietuvių, bemokslų, analfabetų, sunkių sunkiausiais darbais ir pragyvenimo vargais prispaustu, neturėta čia jau po akimis svetimšalių pasekmingos tautinės organizuotės pavyzdžių (mokyklų, ligoninių, prieglaudų), todėl ir nestebėtina, kad pirmutinės šios lietuvių kunigo pastangos patraukti Amerikos lietuvišką visuomenę į bent koki bendrą darbą niekų niekais virto.

Vienuoliai Ksaveriečiai, sumanytojo įprašyti ypatingai globoti atsišauksiančius lietuvius, negavo nei vieno kandidato.

* * *

Nuo kun. V. Čižausko bėčiuolių esu girdėjęs, kaip baisiai apsvylusiu jautėsi kun. Antanas Varnagiris dėl šitokio „lietuvių giminės atšalimo“ ir kaip jį pas

kun. Valentą kartu su juomi viešėjęs čikagiškis Dr. Kasakauskis raminęs.

„Argi galėjai kunigas tikėtis“, kalbėjęs Dr. Kasakauskis, „kad užpečkįje užaugę, tamsūs lietuviai, čia Amerikoje kiek gerbuvio paragave, virte didžiausiais visu mokytojais, pasielgtų taip kaip kultūringi vokiečiai ar prancūzai. Per anksti mums organizuoti lietuvių mokytojų būrius, kuomet dar nėra parapijų, nėra kitų organizacijų. Visi juk žinome, kad tik brolio Augustino įtaka į šenadoriečius ir jo didelis pasidarbavimas tarp anų sulaikė tenykštę šv. Jurgio draugija, kad neįstojo į „Związek Narodowy Polski“ eiles, kaip buvo pasiryžusi (1880 m.)...

„Vieton Ksaveriečių vienuolių lietuviško būrelio organizavimo pasirūpink, kunigėli, įkūrimu lietuviškos parapijos New Yorke. Tą padarę, paskui imkitės organizuoti Pennsylvanijos lietuvius į vieną labdarinę Sajungą. Užkirte kelius lenkų Związek'ui, kuris jau patraukė šimtus šviesesniųjų lietuvių (Związek'o ponai net savo konstituciją buvo lietuviškai atspausdinę), tik tada turėsite teisę rūpintis lietuviškais mokytojais“...

Dr. Kasakauskiui karštai pritaręs šeimininkas kun. V. Cizauskas, kuris, važinėdamas po Ameriką lietuvių išpažinties klausytų, daugelyje vietų susidūrė su lietuviais, įtrauktais į „Związek Narodowy Poslki“ eiles. „Związek'o vadai anuomet varė labai aštrią kovą su kunigais, visus kunigų įtakai pasiduodančius kropidlarz'ais pravarđziuodami. Nevieną lietuvi, „Związek'o“ apaštala, kun. Cizauskas suėjęs, kuris nenorėjęs nei prie Sakramentų eiti. Tadgi, kaip uolus vienuolis kunigas ir kaip geras lietuvis, jis turėjo dvigubą tikslą įkalbinėti kun. Varnagiriui, kad šis, atsisakęs nuo klebonavimo svetimtaučių parapijoje, keliautų New Yorkan ir mėgintų ten sukurti

grynai lietuvišką parapiją, o paskui rūpintusi organizavimu lietuviškojo Susivienijimo iš — New Yorko, Baltimorės, Waterbūry'o ir Penssylvanijos lietuvių...

Kad Amerikos lietuviai atjautė reikalingumą bendros organizacijos — susivienijimo aštuntos dešimties metu pradžioje, randame liudijimą ir 1884 metų „Aušroie“. Antanás Jurgelaitis rašė 7 ir 8 to laikraščio numeryje (psl. 284—286):

„Jau daug lietuvių Amerikoje randasi“... bet „kaip žmonės turi prastą apšvietimą, tai prastą sau naudą gali padaryti..... radosi akylesnių mūsų brolių lietuvių, kurie storavojosi užvesti kokią organizaciją..... Mes lietuviai neturime nei jokio Susivienijimo Amerikoje“...

Toji bendros organizacijos stoka labiaus buvo atjaučiama Amerikos Vakaruose išsiblaškiusių mūsų išeičių.

* * *

Kun. Varnagirio būta staigaus žmogaus. Jo „Apgarsinimui Lietuvos jaunuomenei“ „Liet. Balse“ neradus jam laukiamų rezultatų, trims mėnesiams praėjus, mes jį matome atsisakiusiu nuo svetimtaudių parapijos Independence, Wisconsin valstybėje ir bemėginančiu sukurti New Yorke grynai lietuvišką parapiją. Paskaitoje apie šv. Kazimiero draugiją paminėta plačiau kelių mėnesių šio kunigo darytos pastangos New York'e, kad vietos lietuviai „pasidarytų užvėją (įsikurtų parapiją), kur nešlovė nuo kitų pūsta mus siekti negalėtų“ (Liet. Bal. 1886, psl. 3).

„Visiems savo korespondentams“ (su daugeliu lietuvių kun. V. susirašinėjęs) jis garsino, kad jie rašytų pas jį „i New Yorką, kur ryžausi su Dievo pagalba dėl mūsų gi-

minės pastatyti bažnyčia". Jis pasitikis, kad „broliai lietuvnikai gyvendami kitose pusėse (ir už pusantro šimto mylių. Red.): Nanticooke, Senadoryje, Wilkes Barre, Philadelphijoje ir k. pribus mums į pagelbą, atsiųsdami dovanas"*) bažnyčiai statyti...

New Yorke būdamas kun. Varnagiris laikė lietuviams pamaldas kapucinų bažnyčioje — East Side, netoli dabartinio Williamsburg'o tilto. In pamaldas tačiau labai mažai lietuvių susirinkdavę.. Prie lietuvių šv. Traicės parapijos prisirašę vien 165 asmenys, Velykinės gi išpažinties iš tų pačių, kada atėjo Gavėnia, priėję vos pusė šimto žmonių (žiur. 1886 „Wien. Lietuvnikų", N. 16). Aukų, teisybė, kunigui einant po visus apygardos lietuvius, surinkta keli šimtai dolerių. Iš tolimesnių vietų gauta kelios dešimtys dolerių, ir per „Liet. Balso" redakciją apie porą dolerių... Gi viena žemė (oliacius), ant kurios manyta statyti bažnyčia, kainavo 15 tūkstančių dolerių. Iš šv. Traicės parapijos draugijos nuskirtos kunigui algos (60 dol. mėnesiui) jis negalėjęs apmokėti savo pragyvenimo lėšų, kurios pasidvigubino ir dėlto, kad klebonui reikėję kasdien baladotis po visą miestą ir apygardą, renkant bažnyčiai aukas... Tokiose salvgose supratęs jis, kad „nepadabnas yra daiktas pastatyti Naujorke bažnyčia... Žmonių norai geri, ale trudnas daiktas. Kožnas gyvena iš kruvinos procios ir tik tiek užsivaro, kad gali šiokią tokį buvimą padaryt, ne užimti tokius daiktus, ką nemožna stengti". Tad, „velydamas visiems savo geradariams gero", šv. Traicės klebonas išdėjo visą reikala New Yorke arkivyskupui, kuris, įsitikinęs, kad išties lietuviiai per silpni užlaikyti savąją parapiją, paliuosavo iš savo vyskupijos („W. L.", '86, N. 16.) jų kleboną ir davė

*) 1886 m. „L. B" b. 3.

jam rekomendacijos laiška prie Scranton, Pa. vyskupo, kur ir iškeliavo kun. Varnagiris ir buvo nuskirtas lenkų lietuvių parapijos kūrėju Freelande, Pa.

New York'o lietuvių tarpe būta labai norėjusių palai-kyti savąją parapiją, šių tarpe buvęs ir „Liet. B.“ redak-torius Jonas Sliupas, kuris Naujuose 1886 Metuose lanke-sis savo laikraščio reikalais Senadoryje, Pa., kalbėdamas ten „i 50 susirinkusių lietuvių tarp kito pakartojęs kun. A. Varnagirio prašymą, kad „visi broliai... neštų pagelbą pinigais dėl statymo Naujame Jorke lietuviškos bažnyčios: ta mintis taipgi liko mielai priimta, ir liet. draugytės ima kolektavimą i savo rankas. Negana to. Girdėjau — tęsia Sliupas — nekuriuos darant sutarimą, kad geriaus Senadoryje sudėtus 800 dol. dėl sta-tymo liet. bažnyčios pirm poros metų atiduoti Naujorko parapijai dėl atjieškavimo nuo kasierių, kurie bene tik yra užmiršę apie buvimą anų pinigų jų kišenėse. Zinoma lietuviškai Naujo Jorko negaišiuodami nei valandos atjieškos tuos pinigus, kaip tik turės kvitas savo rankoje. 1886 „L. B.“ psl.”...

(Lengva buvo „L. B.“ rašytojams išreikšti tokią viltį, bet iškrapštymas iš šenadoriškių neva patrijotų kišenių 800 dol. praktikoje pasirodė neįveikiamu sumanymu.)

Iš tu visų šiaudų nebuvo jokių grūdų New Yorko pa-rapijai. Tų pačių 1886 m. „Liet. B.“ 13 d. vasario laidoje terandame: „Ant bažnyčios liet. per L. Balso rėdytę davė: J. Zalegiris 1 dor., Fr. Valčunas 1 dor.”.

Vadinasi taip pačiam klebonui, taip jo pasiuntiniams gražiausiai prašant, vos keletas asmenų, toliaus nuo New Yorko gyvenančių vien keletą, ne kelias dešimtis nei kelis šimtus dolerių „N. Y. šv. Traicės parapijos draugi-jai“ paaukojo. Pačiame gi N. Yorke irgi tik keletas

šimtų surinkta, kuomet reikėję kelių dešimčių tūkstančių dolerių.

Ragintojų prie aukojimų bažnyčia daug buvę, bet aukotojų mažai teatsirado...

Klebonijos rakandai už 175 dol., kunigui Varnagiriui išvažiavus į Scrantono vyskupiją, buvo padėti į sakrovą (warehouse), kur jie žuve. Pinigai gauti nuo sakrovos savininkų už žuvusius daiktus, vėliaus (1888 m.) buvo atiduoti kuriamai šv. Jurgio lietuvių parapijai Brooklyne. Taip ir išnyko N. Y. šv. Traicės „parapija“.

Naujorkiečiams lietuviams lietuviškas kunigas 1886 metais buvęs lyg vaikui cacytė. Gražus darbas ir naudingas visiems „(New Yorke) miesto lietuviams“ įsigyti lietuvi kunigą, pasak šv. Traicės kamiteto žodžių, bet kad nebuvo pakaktinai norinčių pakelti lėšas parapijos palai-kymo, juoba, kad Connecticut'o ir Pensylvanijos lietuviams irgi nematę reikalo dolerius kloti įkūrimui parapijos už šimtų mylių, ta „parapija“ turėjo užmigti amžinu miegu.

* . *

New Yorke gyvendamas kun. A. Varnagiris ne pamiršo Dr. Kasakauskio ir kun. Valento Cizausko kalbų apie įkūrimą vienos Amerikos lietuviams bendros organizacijos — Susivienijimo ir nekartą kalbėjo apie tai su savo bendradarbiais mėginimuose sukurti šv. Traicės parapiją New Yorke.

17 d. balandžio 1886 m. (jau kun. Varnagiriui išvažiavus Freelandan) neyorkiečių „Liet. Balso“ rėmėjų darytame susirinkime mintis reikalingumo susivienijimo lietuviams buvo iškelta viešumon. Paseckas, „L. B.“ rėmėjas, (ir šv. Traicės par. draugijos komiteto narys) pra-

dėjo kalbėti „dėl visų lietuvininkų Sus. Valstijose Amerikos ir Anglijoje gyvenančių“, kad „susivienyjinimas yra neišpasakomai svarbus daigtas“....

„Tegul nors 25 tūkstančiai mūsų brolių susidėtų per metus kožnas po 1 dor., kaip tai ant sykio pasidarytų milžiniška suma pinigų. Tuokart galėtume nupirkti bažnyčias ir įsteigti mokslavietes. Vidurys susivienyjinimo — centrum — gali būti vistiek kur, ar Pensylvanijoje ar Waterburyje (Conecticuto valstybėje), ar Baltimorėje ar Naujorke, pagal visų sutarimą, kad tik turėtume atsispyrimą.... Lenkai.... sako, kad jų „Związek Narodowy Polski“ esąs dėl lenkų ir lietuvininkų; bet jeigu lenkai gerai dėl mūsų velyja, dėlko nėra čia vardo lietuviško? Jie sako, kad pridėjimas mūsų vardo būtų įžeidimas lenkų! O bažnyčiose lenkų klek yra mūsų pinigų padėta?! o vienok Bruklyne, Naujorke ir Senadoryje jas išplėšė nuo mūsų.... (Liet. Bal." '86, psl. 60).

Kalbėjo apie reikalingumą susivienyjinimo ir buvęs šv. Traicės par. pirmininkas V. Džiankauskas, taip pat Pr. Bučinskas, Pr. Ramanauskas ir „Liet. Bal.“ redaktorius J. Šliupas. Pagaliaus „dėl įkūnijimo tos mislies tapė išrinktas komtetas: vadovu Susivienyjinimo Lietuvininkų paliko P. Paseckas, o sekretorium“ Ant. Juškauškas...

Kaip žinome iš „Susivienyjinimo Lietuvių Amerikoje“ istorijos, šitoji organizacija, užmegsta 15 d. rugpiūčio 1886 metų kuriamame suvažiavime Senadoryje, gyvavo apie porą metų. Antrame jos Seime irgi Senadoryje laikytame pasirodė kad po metų darbuotės jom įsirašė apie 173 nariai, bet ir tie patys tuojaus atšalo, nes mėnesinės mokes ties sumokėta vien 30 dol. ir 51 centas (iš viso pinigų su įstojimo mokesčiai, po 1 dol. nuo nario buvę vien 203 dol. 51 centas). Ziur. Sus. L. Istorija psl. 13.

Sekančiame seime šis Susivienijimas buvo palaidotas vienintelio jo seiman (Pittstone, Pa.) atvykusio atstovo J. Sliupo 14 d. rugsėjo 1888 m. (S. A. L. Istorija psl. 18).

* * *

J. Sliupo vaidai su M. Tvarausku, „Unijos“ leidėju, dar 1885 metų pradžioje suskaldė New Yorko lietuvių naujokynę į dvi viena kitai kerštaujančias dalis, 1886 g. metais nenusisekęs mėginimas įkurti šv. Traicės parapiją, o labiausiai „Wienibes Lietuwnikų“ pasirodymas ir didės finansinės „Liet. Balso“ leidėjų bėdos, vietoje žadėtojo didelio pelno, entuziazmas „W. L.“ sukeltas dar labiau paštrino newyorkiečių tarpe nuomonių skirtingumą. Pirmiau buvę naujalenkiai ir broliai lietuvnikai, dabar atsiradę dar „kunigų akli tarnai“ (supraskėjusieji prie Sakramentų parapijiečiai), „paukštinės paklodės“ pasekėjai ir... šliuptarniai.

Tų visų anuometinių mitinguose ir karčemosose barnių pasekmė buvo ta, kad, ką viena pusė sumanė, kita tą peikė. Naujai susikūrusi šv. Juozapo draugija (1886 m.) net savo konstitucijos neduoda „Lie. Bal.“ spaustuvei spausdinti, visokiais reikalais kreipiasi į „W. L.“ spaustuve tolimame Plymouth'e, neleidžia savo atstovų į kuriamąjį „Susivienijimo“ Seimą...

Sitas pasidalinimas ir atkaklus užsikirtimas, 1886 m. prasidėjęs New York'o lietuvių tarpe, greit pereina į kitas mūsų naujokynes. — Kun. A. Varnagiris, kuris už didelę dalį savo nepasisekimų sukurti lietuvišką parapiją New Yorke kaltino „Liet. Balso“ redaktorių ir jo bičiولیus, greit suprato savo laiko visuomenės ūpą. Kaip velk apsigyveno Scrantono vyskupijoje, jis rūpinosi suel-

ti į artymiausius sątkius su „Wienibes Lietuwnikų“ leidėjais—išduotojais, kaip jie tuomet save vadino.

1886 m. „W. L.“, N. 15-me skaitome ilgesnę korespondenciją, rašytą Freelande 14 d. gegužio. Rašytojas A. W. (suprask kun. Antanas Varnagiris) su visom smulkmenom aprašo, kaip kun. Varnagiris, Scrantono vyskupo įsakymą pildydamas, surašė norinčius sukurti lenkų katalikų parapiją Freelande ir kaip 13 d. to mėnesio atvažiavusį vyskupą su keliais kunigais (ir Varnagiriu, žinoma) vežė „savo karietoje lietuvnikas Jonas Ruginius“. Važiuojant iš Freelando į Hazletoną vyskupas rodavojęsis su kunigais apie reikalą bažnyčios Freeland'e..... Niekino labai, „čėse važiavimo paslaptas draugystes, kurios nepriguli prie Bažnyčios, o labiausia tues, ką miestuose be kunigo, kaip tai New Yorke turi užsidėję padabnas draugystes, kurias davadžioja bevieris arba kitoki...“ Vyskupas įsakęs kun. Varnagiriui rūpintis įkūrimu nevien Freeland'o lietuvių ir lenkų parapijos, bet ir davažinėti tokiu pat reikalu į artymą Hazletoną. Irgi vyskupo įsakymu „kun. A. Varnagiris dėl apžiūrėjimo dvasiškų reikalų bus čėsais Pittstone. Reikalus dvasiškus apznaimis dėl jų vikarijušas jeneralnas Techen“.

Tame pat „W. L.“ numeryje ant sekančio lapo tilpęs irgi straipsnelis „Ar nebut gerai“, kurio pabaigoje pasirašyta „Dieve jums pamaczik“. Autorius pakartoja reikalą įvykinti sumanymą, kurio svarbumą išvažiuojančiam (kun. V-ius) į Rytus 1885 m. pabaigoje teip labai akcentavę Dr. Kasakauskas ir kun. Valentas Cizauskas..... Esą, „Visi gyventojai turi čia Amerike šioki toki susiklausymą, mes igi to laiko nieko, gyvename kožnas dėl savęs, apie savo brolius nieko nesirūpindami..... Visoks nardas apie save žinosi, o mes taip lyginai, kaip avelės nuo

vilko išskaidyti po Ameriką tūnim sau užmiršti nuo svieto ir savo vardą „Lietuvnikai“ mariname... Yra didelė gėda dėl lietuvnikų, o labiausia ten, kur gali stot lygybėj su kitais. Ce ta mislis yra paduota dėl jų, broliai, ne dėl kokios naudos, tik dėl naudos tos, kad vardą gerą turėtume... Daugelis yra lietuviškų draugysčių čia Amerikoje, ale tos draugystės yra paskirios ir apie jas niekas nežino.... Lietuvnikai igi to laiko jokio susirišimo tarp savęs neturi, o tai yra kanečnas daigtas. Turime tarp savęs visose vietose išmintingus vyrus... padarykite tarp savęs draugystes broliškos pamačies arba visoj Pennsylvanijoj uždėkite banką lietuvišką. Ruoškitės, broliai, ale be stroko su uvoga, mes tuo neužsiimam, ba ir taip daugelį klapato turime, ale kur yra didelis skaitlius, tegul nemiega, o prie tam paduoda į „Wienibę“ uvogas..... Senadoris kaipo stalica Lietuvos galėtų pradėt, o paskul... iš kitų vietų... Waterbury'o ir Baltimorės broliai pasiskubis....."

Sekančiame 16-me „W. L.“ numeryje regime stambiom raidėm atspausta „Apprabata“: „No pasyrodimosvietuj gaziotos wardu „Wienibe“ iki paskutiniam numaruj skajezeu uwožnaj, o radias gražius pamokinimus o nieko prieszyngo wieraj Katalikiskaj duodu apprabata ir noriu idant kožna familija lietuwyszka skajtvtu. Kun. A Warnagiris“ (Sita „approbata“, kurią NB sulyg kanonų gali suteikti tik vyskupas, buvo spausdinama visuose 1886 metų „Wien. Liet“. numeriuose.).

Ir 17-me „W. L.“ numeryje ant pirmos vietos po „approbatai“ tilpęs ilgokas kun. A. Varnagirio raštas, kuriame, prisegęs lopą nekuriems „New Yorko lietuvnikams“, ką „nepriguli prie jokios katalikiškos bažnyčios... ant dvasiške stono rėkia, išmislija susirinkę ant ulyčių, žada neiti į bažnyčią...“ duoda patarimą:

„Norintiems kunigo susilaukti reikia „pirmiau nueit

pas prabaščių tos bažnyčios, į kurią priguli, paprašyti, kad jisai pas mane parašytų gromatele...

Gi „W. L.“ numeryje 24 straipsnelis „Apie lenkų seimą Bay City“, kur buvę apie šimtas atstovų — kunigu ir pasauliečių, baigiama žodžiais: „gražu būtų, kad ir mes lietuvnikai galėtume pasirodyt amerikonom...“

Nors „W. L.“ leidėjai ir buvo mane užgydyti „Liet. Balso“ redaktoriaus Sliupo padarytas žaizdas lenkų lietuvių vienybei,*) nors redaktoriaus suole sėdėjo irgi lenkiško nusistatymo žmogus, kun. A. Varnagiris nepamiršta kun. Cižausko klebonijoje Dr. Kasakauskio ir paties šeimininko patarimų, kad užkirtus kelius pasekmingai tarp lietuvių besiplatinančiai lenkų organizacijai, „Związek Narodowy Polski“, kuri, katalikų manymu, galėjo tapti aršiausia antireligine įstaiga. Gyvendamas mišrioje lenkų ir lietuvių parapijoje kun. A. Varnagiris veikia atsargiai, kad nesukėlus prieš save lenkų parapijiečių. Jo straipsniai „Wien. Liet.“, kurių kiekvienos savaitės numeryje būta, daugiausiai nepasirašomi.

* * *

Susivienijimo lietuvių katalikų reikalas paskelbtas per „Wien. Liet.“ atrado atgarsių lietuvių naujokynėse.....

1886 m. „Wien. Liet.“ numeryje 21-me korespondentas (varde daugelio lietuvių) iš Waterbury'o Juozas Danilevičius rašo:

...Kad sulaukus didelės naudos ir garbės lietuvininku paduokime sau rankas broliškos sutarties. Nemiegokime, čėsas didelis pabust. Ce mūsų brolių yra apie 39 tūkstančiai (sic! Red.), jagu tik pusė prigulėtų į Susivienijimą, ką galėtų padaryt!

*) Žiūr. „Wienibe Liet.“ 1886 N. 1.

Kur vienybė, ten galybė ir susitikimas, o kur sutikimas, ten Dievas... mūs kad ir maža saujelė (12 šeimynų, 21 nevedusių) pristojam ant visko ir paduodam"... per „W. L." lietuvių žinlai.

„Kada visi susišauksime, tada apsirinksime vietą dėl nusiuntimo delegatų. — Paskui bus aprinktas komitetas pildantis ir išdrukavotas Statutas. Tada broliškai išsiaugštisim”.

„W. L." redakcija, pagirdama „puikų norą obivatelio J. Danisevičiaus" pataria savo skaitytojams eiti jo pėdomis. „Mes uždėtumėme komitetą susivienymo, ale be jūsų rodos ir valios te negalime..... Padarykite susirinkimą, o atsiųskite vardus gerai mislijančių lietuvių, o tada nebūsime išjuoktais nuo kitų... Sventieji Lietuvos patrenai, pripildykite širdis gerais norais išguitiems sūnams iš tėviškės Letuvos, o per jūsų tik priežastį galės susišaukt išmėtyti vargdieniai po visą Ameriką. O kada būsime susivienyje, tada Jūs vardus galėsime didesnėj pašėnavonėj laikyt, ne taip kaip iki to laiko buvo”.

(J. Danisevičia, kurį kun. Varnagiris pažino, iš New Yorko atsilankydamas Waterbury'je, buvo vienu uoliausių „W. L." pirmųjų rėmėjų. 8-me to laikraščio numeryje skaitome apie jo džiaugsmą 16 d. vasario '86 m.: „Ap-turėjęs „Wienibe Lietuwniku" tai net iš džiaugsmo augš-tyn pašokau, kad nors syki į mus langą saulelė užtekė-fo... tai tikra gazieta dėl mūs brolių lietuwninkų, katros da čia Amerike nebuvo”).

1886 „W. L." N. 28-me skaitome padėkavonę kun. Varnagirviui, atsilankiusiam Pittstone klausyti Velyki-nės išpažinties, rašytą vetos lietuvių „Komiteto" 10 d. Liepos mėnesio:

„... Mūsų narodo yra per tris šimtus Pittstone.... per ilgą nesulaukimą kunigo daugelis atliko spaviedinį vokiškoj, angelskoj ar lenkiškoj kalboje... o prie kun. iš Free-lando (Varnagirio) atliko šv. spaviedinį 180 asabu”...

Vietos airių parapijos klebonas sakęs lietuviams: „kolektavokite pinigus kaip įmanydami ir savo kunigui turėsite už jo kelią ir turbaciją nors kokius 5 ar 10 dol. duoti (pittstonečiai davę kun. Varnagiriui 20 dol.), o rešta užlaikykite dėl budavojimo bažnyčios”...

Tame pačiame padėkavonės rašte pittstoniškių komitetas rašo:

„...Bažnyčia Motina mūsų! patys savo sylomis pradėsimė 17 d. Augusto mėnesio 1885 m. dėti pinigus ant tos intencijos, o igi šiai dienai turime surinkę penkiolika šimtų dolerių tam mizernam laike... Siuntėm komitetą pas vyskupą O'Hara apie lietuvišką parapiją ir prižadėjo, blagaslovydamas, pasistoroti lietuvišką kunigą... Pasirodė kunigas Varnagiris kaip žvaigždė trimis Karaliams...

...O dabar perprašydami visus brolius lietuovnikus nors aplinkui gyvnančius neatsitolinkite nog mūsų ale pribūkit mums in pamači sudėkite nors po kelis doreliukus ant budavojimo Lietuviškos Bažnyčios Pittstone.... Turime padarę abrisą (sk. planus) bažnyčios ir kontraktus su meisteriais ir diena po diena pradėsime fabriką (suprask bažnyčios statymo darbą).

1886 m. „W. L.” N. 25 ant pirmo puslapio stambiom raidėm sustatyta:

„Szlupo Jono gazietos po wardu „Lietuwyszkasis Balsas” pagal mokslo Teologų ir Katalikiszkos Bažnyezios skajtit newale, kajpo raszto prieszingo geriems zwyuczajems o tejpos-gi Bażniczej. Kun. A. Warnagiris”.

Tame pat „W. L.” numeryje vedamasis straipsnis vardan „Redystes” „Wienibes Lietuwniku” to paties autoriaus (kun. V.) rašytas „persergėjimas”:

„Broliai, jegu turite sveiką razumą ir esate tikrais sunumis Bažnyezios Katalikiszkos, ne klausykite to

be - Dievio kuris yra išskirtas iš draugystės žmogiškos. Rengia sutarti, ale kokią? kad nekurių lietuvininkų ma-
žatikių dušias velniui prispasabyt o jų kruvinais pinigais savo kišenių pripildyt... Mūsų pavinašdžia yra Jus perserget, kad nesiduotumėt isikivinkliot šėtonišku aiuntiniui, ką ardo parėdką ir spakainastį tarp Brolių Lietuvininkų. Keršija ant kun. Varnagirio ir nori apskelbt prieš visą svieta... Paskutiniam savo draiskale rašo, kad iš Philadelphijos, Waterbury'o ir kitų vietų nori prie jo kaimenės prisirašyt. Nevierykit! tai yra melas... kas tai yra per dalykas, kad nekurie prie to perkūno prisisegė? Teisybė nedaug... o ir žinote katrie? O tai tie, ką priėmė nuo jo tą dvasią pikta. Paklauskite tokio sėbro ar jis eina kada į bažnyčia (ba į spaviednį tai ne)..... Jus, ką mažu katras rengėtės ant 15 d. piūčio važiuot į Senadorį ant Vytaudo Sorkiaus(?), važiuokite velyk atlikti spaviednį, ba dabar jubileušai užstojo, glauskitės į draugystę Dievo... o ne į draugystę šėtono... Jus skaitytojai to katalikiško rašto „Wienibes“ kurios jau vaisių pažinote, nesiduokite pasigaut ant meškerės”...

Tame pačiame „W. L.“ 25-me numeryje „rašytojas“ Taradaikos vardu suvis karūjamiškais žodžiais pašlepią „Liet. Balsą“, jo redaktorių ir Senadorio suvažiavimą” (kur įkurta Susivienyimas L. A., paskiaus greit išręs).

Visos šitos filipikos buvo Plymouth'o vadų atsikirtimas „Liet. Balsui“, kuris keliose savo ladose: 15 d. birželio (psl. 84 ir 85) ir 15 d. liepos (psl. 103) labai skaudžiai užkirto Paukščiui ir kun. Varnagiriui, išrasdamos anų agitaciją už „Susivienyimą Liet. Kat. Draugijų“ lietuvių vienybės ardymu, „nesutarimo“ darymu. Ypač šlyksdžiai, (ko ir dabar nepadoru atkartoti) prirašė ant J. Paukščio ir jo „rašytojo“ Tamašaucko — Bačkausko „L. B.“ korespondentai iš Hazletono ir Senadorio. Pastaramjam net kriminalus primėtinėjo „L. B.“ bičiuliai.

Visą upelį koliojimusį paleidę ant „W. Liet.“ leidėjo ir redaktoriaus, „Liet. Balso“ rasytojai nepamiršta „užduoti per bikšias“, anot Sliupo, ir jų vadui kun. Varnagiriui: „argi kunige misliji lietuvininkus rasiąs taip kvailais ir tikiesi, kad lietuvininkams prisiūlysi tą niekam netinkamą skerslietuvišką Paukšėio raštpalaikį, tą sušmeižtą paklodę. Ar pažysti jos rėdytoją Tamašauką, kurio niekas negalėtų prilyginti prie žmogaus“...

Slykščiausių priekaištų, inkriminavimų, koliojimusį sūkuryje buvo surengtas kuriamasis „Susivienijimo visų Lietuvininkų“ suvažiavimas Senadoryje, kone lygiais neapykantos žolynais savo kvieslius į „Susivienijimą Liet. Kat. Draugijų“ parėdė ir Plymouth'o vadai.

Kad prie didžiausio susierzinimo tą 1886 m. liepos mėnesyje prieita, ir iš to galime numanyti, jog „L. B.“ korespondentas M. Juška, visai išderges ir J. Paukštį ir Tamašauką — Bačkauską, gazdina kun. V. patraukimu atsakomybėn už raštus „Wienybėje Liet.“. Tai pirmas Amerikos lietuvių istorijoje apsiereiškimas, vėliaus įėjęs į madą, polemikas baiqti bylinėjimais. Sitame bet atsitikime pasibaigė viskas vien gazdinimais.

* * *

Sekantysis 26 „W. L.“ numeris, išėjes 4 rugpiūčio dienoj, skelbia oficialį pakvietimą į „Szenaunus Prezidentus Draugiszcziu Katalikiszku, tejp Lietuwyszku kajpo ir Lenkiszku“. (Tą pakvietimą į kuriamąjį dabartinių „Susivienijimų Seimą pakartojame žodis į žodi, vien statrašą pakeisdami dabartiniuoku. Red.).

„Atsišaukiame į jus svarbiame dalyke dėl gero visiško kad ant pirmutinio susirinkimo perstatytumėte savo ėlonkams reikalą Susivienijimo visų katalikiškų draugys-

öiu i vienybę. Atsiųskite i mūsų „Wienibę“ skaitlių ölonkų ką priguli i Draugystę, o kada visi atsišauks, bus pasakyta vieta i kurią atsiųsite delegatus arba deklaracijas nuo draugystės ką toli gyvenę, tada bus suredavota apie taip naudingą reikalą dėl visų tų, ką randasi kokiose norint draugystėse. Skaitlius draugų, kiek kur randasi, turi būti pasviečytas per prezidentą ir kelis ölonkus iš komiteto su pečėdia draugystės ir parašais vietinio kunigo prabaščiaus.

Męs iš to naudot nenorime, ale ovšem turėsime daugeli iš pradžios klapato ir darbo, ale dėl gero brolių viską pašvenčiame.

Katro vieto bus stalyčia susaidzių (sk.draugijų) to ne žinome, nes bus pastanavyta pagal norą visų. Možna, broliai, tikėtis kad didelę geradėjystę padarysite dėl tų ką būna draugystėse. To del mus kanečnai reikalaujasi. Jus gi Broliai, ką ne prigulite i jokią draugystę, storavokitės prigulėti, o to neiškadavosite”.

Tenpat tūlas Jonas Symanavičia korespondencijoje rašytoje iš Pittstono 31 d. Liepos 1886 metų, išgyręs „Wienibes“ laikraštį, subaręs tuos, ką negerus raštus skaito, ir nuo tikėjimo atšalėlius, tęsia:

„Męs lietuvnikai riškimės ir talkinkimės i krūvą kaip kiti naradai,... pasirodykim nuošaliems, kad ne esame tamsaus sudėjimo, o storavokimės to, kad savo vardą išplatintum, o tada stosimės didesnės vertės öionai Amerikoje ir Lietuvoje”... Baigia savo korespondencija atkalbinėjimu nuo Šliupo leidžiamo laikraščio.

„W. L.” N. 81, 8 d. rugsėje laidoje žiniose iš Plymouth'o skaitome, kad „Dievas loskavas ant Lietuvnikų Plymouth'e, ba sulaukė to, ko geidė, tai yra kunigo... likos pas mus atsiųstas kun. A. Varnagiris. Sitą nedėlią laikė pirmutines mšias bažnyčioje lenkų, ką buvo pilna bažnyčia o taiposgi pasakė pamokslą. Dabar pamatė Plymouth'o pruspaliokiai, kad lietuvnikas kunigas moka

geriaus, kaip jie, lenkiškai" (prieš kun. V. atėjimą buvę susirėmimų tarp Plymouth'o lenkų ir lietuvių).

Sekančiame gi 32-me „Wien. L." numeryje skaitome oficialią pakvietimą į Susivienijimo seimą, neabejotinai paties naujo Plymouth'o klebono rašytą ir užvardintą „Vardan Dievo".

„Užprašo visus delegatus katalikų draugysčių ant pirmutinio didelio seimo, kuris atsiprovinės Plymouth'e Pa. 31 d. menesio spalį ant salės Antano Pajaujo, po vardu „Sobeskis Hall".

Delegatai privalo būti diena prieš tai, del to kad ant rytojaus (ba pripuola nedelia) galetu būti ant mišių šventų. Per tris dienas, nuo antros adynos po piet atsiprovinės kasdien roda, ant kurios bus roda ir pastanavyjimai del gerovės visų brolių. Katrie negalėsite atsiųst delegatų del tolimo kelio arba del „kašto, tai prašome atsiųst deklaraciją, tai yra: norą draugystės su parašu visų draugų ir ženklų draugystės. Ce nebus vieno reikalas, ale reikalas visiškas. Delegatas kožnas privalo turēt su savim pasvieđyjimą nuo komiteto draugystės ir su pečėčia, tai yra draugystės ženklų"...

33-io „W. L." numeryje vedamame straipsnyje, užvardintame „Iš redystės", to laikraščio redakcija dar kartą pakartoja prašymą, kad būtų išrinkti atstovai, o ir svečių kad suvažiuotų. Iš visų šalių esą ateina pritarimai, tik nežinia kodėl „iš Senadorio nieko negirdėt".

...„Ar ne geriaus but draugystėje čia ant žemės ir Dievui tarnaut, o po smert vėla draugystėje tarp išrinktųjų. o ne kaip valkiotis naktimis su šetoniškais draugais, ir po smert patekt į draugystę prakeiktųjų"...

Sumanytojas, regimai, nerimsta, kad kartais nenu-eitų vėjais ir šis atsiliepimas, kaip ir kiti. Tame pat „W. L." numeryje kun. Varnagiris dėkoja ūkagiečiams lietuviams už 24 dol. pinigų „surinktų ant lietuviškosios

bažnyčios" Juozapo Mazalaucko. „Eikite visi, Broliai, pėdoms tų puikių žmonių"... Naujasai Plymouth'o lenkų lietuvių klebonas vedė plačią korespondenciją su savo pažįstamais visose Amerikos lietuvių naujokynėse, besirengdamas prie kuriamojo naujos organizacijos seimo.

Inžanginiame 35-jo numerio straipsnyje, irgi kun. V. plunksnos, „rėdystė", nepamiršdama raginti į kuriamąjį Seimą, atsiliepia ir į tuos, „ką visą viltį padedat Naujorkiniui ir jam atsidavę su kunu ir dušia". „Atsiverskite ir pameskite tą bloznavimą, ba tos jūsų storonės neyra vaisingos; glauskitės į kruvą išmintingų vyrų, tai didesnę naudą apturėsite čia ant žemės ir po smert. Gyvenate, kaip šešėliai, į spaviedinį neinate, kunigus per niek pavertėt ir kas per galas Jūs laukia?"...

Senadoriečių skaitlingoms draugijoms neatsiliepiant į visus raginimus, kun. V. tikrai pradėjo baugintis, bene bus ir su rengiamuoju Susivienijimu kaip su Ksaverijonų brolių draugijos lietuviška šaka, per „Liet. B." sumanyta.

N. 36 „W. L." redakcija paskelbia apie atidėjimą rengamojo Seimo, nes „gavusi žinią iš dvasiškos vyresnybės," kad tose dienose pripuola nedėlia ir Visų Sventų diena, per tai kunigėliai nebut galėję atvažiuot".

Tame pat numeryje žiniose iš Plymouth'o skelbiama, apie didžius kun. Varnagirio nuopelnus lietuvių parapijai, Plymouth'e, gaunančiam gausias aukas netik iš vietos žmonių, bet ir iš toliausių vietų nuo lietuvių. (Aukotojai manė kun. Varnagirį išgalėsiant lenkų lietuvių parapijoje ir iš tos bažnyčios padarysiant pirmąją Amerikos lietuvių šventynę).

Toliau rašoma apie Dr. M. Kosakovskio (dikagiečio) leidžiamas kas dvi savaiti „Lekarz Demowy" knygas...

„Daktaras Kosakauckas yra geru lietuviu, ba nuo pradžios laiko gazietą „W. L.“ ir pripažino už gera.

* * *

1886 metų ruduo plymouthiškiams Amerikos lietuvių vadams nevien daugybę darbo uždėjo, bet ir sielvartų aibį pagamino. Senadorio 15-os dienos rugpiūčio suvažiavimas įkūrė „Susivienyjimą Lietuvininkų Amerikoje“, į kurio eiles, teisybę, nedaug kas įstojo, bet ką čia žmogus gali žinoti, ką rytojus atsneš.

Suvažiavimo sekretorius J. Sliupas, paskelbęs „Liet. B.“ naujos organizacijos konstitucija, ragino visus užmiršti, „kas prieš ką turime kokius kerštus“ (l. 133), bet toje pačioje „L. B.“ laidoje ant sekančio puslapio skaudžiai užkertama naujos organizacijos priešininkams: „tokie, kaip Paukštys mažai ką stengs nors kn. Varnagiris jam lizdą veja.... Ak tos kiaulės Plymouth'e tai tik durnos: ką mato žmonės daro, tai ir jie lyg bezdžionkos; aš ju norėčiau paklausti, kiek yra lietuviškų nacijų, ir kiek Susivienyjimų reikia, ale ką tu su kuiliu, tuojau mane putomis apdrėbtų, taip kaip nevieną brolių jau apdrėbė Naujorke ir Senadoryje, o vis tai daro per savo aklybę neva su Dievo žodžiu, nors peržiūrėjęs visą tą kiaulių didybę rastum po šimtą velnių.... Kas vieną nedėlią „Ojczyznoje“ išeina, tai Paukštys su savo šeimyna prakaitą liedamas kitą nedėlią išguldo į lietuvišką kalbą, nors tai ir blogai sekasi per tai, kad pats Paukštys mažai ką išmano, o darbininkai jo pusalkani ir blogai apmokami — nesiukvatytją draugauties su kuiliaženčiais“...

Ir sekančioje (30 rugsėjo) laidoje aprašęs Baltimorės lietuvių susirinkimą „Liet. B.“ redaktorius nepamiršta „Plymouth'o pamėgždžiotojų“, ką tik vilioti geidžia Lietuva, dalindamas į dalis“. Esa, ir kun. Radavičia (Balti-

morės lenkų par. klebonas) užtarinėjęs Lietuvos reikalus ir ištareęs „paniekinimą Paukščiui, kurs ardaš kalbą ir vienybę lietuvninkų. Neužmiršo jis nei kn. Varnagirio, kurs „nežinodamas pats ko nori grasina prakeikimu, „L. Balsui“ per Paukštinę (sk. „Wienibę L.“).

Kiekvienam, pažinojusiam J. Paukštį ir kun. A. Varnagirį, aišku, kad naujosios organizacijos garsintojai „L. Balse“ mokėjo iki gyvam kaului įgilti taip „žibančiam kaip žvakė“ Plymouth'o klebonui, taip garsingam ir viso ko pilnam „Wien. Liet.“ leidėjui, kuris jau kelintas metas Plymouth'e biznieraudamas jautėsi „bajoru ir ponu savo valios“. (slgk. „W. L.“ 1886, N. 2).

Panašiais smūgiais plakama „Susivienyjimo Lietuviškų Katalikiškų Draugijų“ kurėju savymeilė ir garbė negalėjo nurimti ir prie nuolaidumo palinkti. In nekultūringus kandžiojimus mokėta atsakyti dar nekultūringiaus, ypač pono bankieriaus Pajaujo arba šenadoriškių Paukščio biėiuolių saliūnuose. „L. B-o“ ujamų mokėta atrasti užpuolikų silpnybės, mokėta, tāsias ydas padidinus, karčiausiai pašiepti, o taippat nepamiršta rūpintis apie priešingosios pusės darbų ardymą.

Kun. Varnagiriui šitame laike pasisekė patraukti į savo padėjėjus labai įtakingą kaimyninės Pittstono naujokynės darbuotoją Andrių Tepliuši.

* * *

Andrius Tepliušis, uolus tretininkas ir lietuviškų knygų platintojas Alvito parapijoje, dar 1869 metais turėjo bėgti į Ameriką, kada rusų žandarai susekė jo darbuotės pėdsakius Vilkaviškio paviete.

Jaunas savo žmonių švietėjas, atsidūręs svetimoj šalyje, turėjo nusitverti sunkiausių darbų. Pasisamdeęs

New Yorke su kitais lietuviais dirbti prie Delaware Lackawana and Western gelžkelio jis tais pačiais 1869 metais atsirado Pittstone, Pa. ir čia užsigyveno, metęs darbą prie gelžkelio ir gavęs patogesnę darbą apygardos anglekasyklose.

Ir anglekasyklų darbas greit įkirėjo buvusiam knygų platintojui, tad jis ir Amerikoje pats pirmasis iš visų ateivių, kiek man teko patirti, pradėjo verstis knygų ir visokių pamaldumo daiktų pardavinėjimu savo broliams ateiviams. Tokį pragyvenimo būdą išsirinkęs Andrius Tepliušis, žinoma, vienoje vietoje negalėjo išgyventi. Jis keliavo iš vietos į vietą, kur tik buvo užklydę emigrantai lietuviai ar lenkai. Savo kelionėse pasiekdaves net tolimą Nebraskos valstybę, bet sugriždaves į Pittstoną, kur jam ateidavo užsakyti iš visur jo vaizbos daiktai.

Kada ir šis bąstymasis po pusės Amerikos plotus nusibodo Tepliušiui Andriui, jis sugrižęs Pittstonan apsipirko pirmasis iš vietos lietuvių nuosavybę ir pirmas įsitaisė valgomųjų daiktų kratuve, kurioje vietos ir apygardos žmonės galėję gauti taipgi visokių knygelių ir pamaldumo daiktų.

Atsiradus žymesniam lietuvių skaitliui Pittstone, Andrius Tepliušis pradėjo rūpintis jų organizavimu. Padėjo sukurti susišelpimo draugiją (šv. Kazimiero), bet su visu atsidėjimu, 1885 m. išsirūpinęs nuo Scrantono vyskupo leidimą, darbavosi, kad sukūrus lietuvišką parapiją ir pastačius savąją šventynę Pittstone. Andrius Tepliušis šitame savo darbe skyrėsi nuo daugelio parapijų kūrėjų tuomi, kad jis, kitus ragindamas prie aukų, pats aukojo kuodaugiausiai, ne doleriais, nei ne dišimtimis, bet šimtų šimtais.

Sitaji uolų ir susipratusių lietuvi, dievobaimingą tretininką ir pasisekė Plymouth'o klebonui kun. Varnagiriui gauti už atsidėjusį talkininką prie paskelbtosios per „Wlen. Liet.“ liet. katalikiškų draugijų organizacijos sukūrimo. Brooklyno šv. Jozapo naujai įkurtoji (1886 m.) draugija, kurioje nemaža, Andriaus Tepliušio kaimynų iš tėvynės (kapsų), būta nariais, pirmoji atsisakė siųsti atstovą į Senadorio suvažiavimą. Brooklyniečiai šv. Jozapo dr-jos nariai turėjo savo priežastis nesidėti prie „Liet. Balso“ sumanyto susivienijimo, bet ir A. Tepliušio įtakos būta, kad galutiname susirinkime didžiuma nutarė netik atstovų, bet nei rašto Senadorio susivažiavimui nesiųsti.

Tepliušio pažįstamuliai su Danisevičium į niekus pavertė priešėiminę J. Šliupo su P. Pasiacku agitaciją Waterburyje. Pittstoniškiai gi lietuviai, nuo daugel metų pažinoję Andriaus pasišventimą ir teisingumą, kaip viens stojo jo pusėje. Tilpusi „L. B.“ korespondencija, kurios autorius pašiepė kun. Varnagirį atsilankiusį tą vasarą klausytų Velykinės išpažinties, buvo vienu daugiau pakinimų pittstoniškiamis stoti „už teisybę ir tikybą“.

* * *

Gavus užtikrinimą iš Chicagos nuo Dr. Kasakauskio taip pat iš Waterbury'o Danisevičiaus ir susikalbėjus su kaimynų pittstoniečių vadu Anrium Tepliušiu, Plymouth'o klebonui kun. A. Varnagiriui ir jo bičiuliui leidėjui Jozui Paukščiui negrėšė joks fiasco. Tad savo atidėtą pakvietimą į kuriamąjį naujos organizacijos seimą skelbia iš naujo.

Stai tas 1886 m. N. 39 „W. L.“ paskelbtasis apgarsinimas:

„Didelis Seimas! arba suvažiavimas delegatų no katalikiškų draugysčių bus dieną 22 lapkričio tą metą Plymouth'e ant salės „Sobieski Hall". Užsiprašo visų katalikiškų draugysčių „kad išsiųstų norint po vieną delegatą, o jeigu nebus galima dėl kokios norint priežasties tai tegul atsiunčia deklaracija. Tie ką atsiųs delegatų taipogi tegul mums apzinaimina. Adresas in redyste „Wienibes".

Kas bus aprodavota ant seimo:

1 Kad visos katalikiškos draugystės taip lietuviškos kaip ir lenkiškos stanavytų vieną draugystę.

2 Idant draugas gyvenantis kokiam norint miestelyje, o jeigu yra bažnytinė draugystė, o kad ir ne yra bažnyčios bile tikta katalikiška, kada išvažiuoja iš to miesto, apleidamas draugystę, galėtų būt priimtu in kita draugystę be užmokėjimo įžengos ir kad tokioj vietoj but paskaitytas už pilną draugą.

Kaip dabar yra:

1) Draugas per išvažiavimą į kitą vietą daugel dabar trotija.

2) Draugystė trotija ant visados draugą iš tarposavės.

3) Tokis draugas, jeigu kokioj norint vietoj apsibuna, o nenori vėla rašytis iš naujo į draugystę, ba kad anoj tiek patrotijo pinigų tai daugiaus nenori prigulėt, o tankiausia toki ir padyksta.

Kas per nauda:

Jeigu tokis draugas naujai atvažiavęs iš kitos vietos, parodytų savo popieras per komitetą išduotas, o but priimtas už brolių, tada ar nebutų gerai? Per tai draugystė pasididintų, o tas žmogus nebutų trotnu. Tada per tokį susirinkimą draugysčių bus didelė meilė ir tikra draugystė katalikiška, o gerovė tarp žmonių didelei pasitaisys.

Ant galo kada bus atliktas reikalas su draugystėms užsiimsime Lietuvišką politiką, ba ji labai yra dėl lietuvi-

nikų Amerike reikalinga. Vyriausybė bus išrinkta tarp delegatų ir tik bus trys urėdninkai: kunigaikštis, sekretorius jeneralnas ir kasierius. Ant galo kaip rodo pastanavys taip bus. Dabar da prisimena, kad draugystės per Susivienėjimą nieką neapsunkis, o kožna liks prie savo provų. Reikalai Lietuvos Amerike mažu kada ir patrauktų kelis dolerius, o jeigu ir atsirastų kada kokis fundušas, tai ne dėl vieno kišeniaus, bet tuo laiku nieko nesireikalauja, ba nesiranda tokių, kad dėl savęs paspirties reikalautų". (Tas pats raštas ėjo ir sekančiuose dviejuose „W. L." numeriuose 40 ir 41-me.)

Tame jau (39-me) „W. L." numeryje rašo iš Chicago Petras Zacharevičius apie įkūrimą Sv. Kazimiero Karaliaūdio draugijos 24 d. spalio, m. 1886 m. Vyresnybė išrinkta ši: Dr. M. P. Kosakauskas pirmininkas, Jonas Stankevičia vice pirmininkas, Petras Zacharevičia ir Stanislovas Ragaišis sekretoriai, Bartlamiejus Spokevičia kasierius.

* * *

„Wienibes Lietuwniku", išrinktos naujos organizacijos organu, N. 42 skaitome oficiali to susivažiavimo protokola — „Pastanawiimaj Sejmo Katalikiszku — Lietuwyszku Draugistiu. Plymouth, Pa." (Perspaudiname žodis į žodį, vien statrašą dabartniu pakeisdami. Red.):

„Kaip jau dėl Jus žinoma buvo iš gazietos „Wienibes" apie tą svarbų reikalą susivienėjimo dragystių Lietuvišku Amerike dėl naudos mūsų brolių lietuvnikų. O tai dieną 22 šito mėnesio (lapkričio. Red.) panedėlį ant adynos penktos po piet prasidėjo roda ant salės obivatelio Pajaujo „Sobieskis hall", kurį buvo pripildyta mūsų brolių."

Kada užėmė vietas šenauni delegatai kaipo komitetas pildantis terp kurių Jo Mylista Kunigas Warnagiris kaipo prezidentas ir mūsų piemuo dvasiškas pasakė labai puikią kalba, kurioje norint trumpai apsakė apie reikalą su-

sivienyji mo Lietuwnikų išrožydamas kokis būt naudingas daiktas dėl nacijos Lietuwnikų, ir Jo žodžiai prisiėmė prie širdies kožno.

Potam šenaunas daktaras Kossakovkis taipos-gi labai puikią pasakė prakalbą óysta lietuviška kalba, iš kurio žodžių kožnas suprato kas per puiki dūšia to žmogaus ir kad yra tikru Lietuwniku kuris užlakė vierą ir naroda-vastį savo tėvų ir senių. Tokis vyras, kaip daktaras Kossakovskis galima prilygint prie žydinčios kvietkos Lietuviško narodo.

Po prakalbos pono daktaro, kur traukėsi apie adyną, užėmė balsą abiv. Danisevičia iš Waterburio. Tas vyras norint trumpas nes („nes" sk. bet. Red.) labai išmintingas uvogas perdėjo "dėl šenaunų siuntinių per ką vyrai Waterbury'o gali būt dydžiūs, kad tarp savęs turi taip iš-mintingą vyra, kokiu yra ob. Danisevičia.

Potam vėla kalbėjo Juozapas Tepliušis varde savo draugystės iš Pittstono kuris perstatė tą patį reikalą dė-damas savo nekurias uvogas, kurios buvo per šenauną Susirinkimą priimtos ir patvirtintos. Vincentas Semsys siuntinis nuo dragystes Sz. Kazimiero ir M. Totorius siun. nuo drag. š. Vaitiekaus (abi iš Plymouth'o. Red.) davė savo uvogas, kurios ne pasiliko atmestos, ypač priimtos.

Ob. Spakevičia iš Chicagos perstatė norą varde visu ob. Lietuviškų, kuris išmintingais žodžiais ragino idant neduoti pražūt narodovastei ir kad laikytis vienybėje ir sutikime.

Ant galo Juozapas Paukštys išduotojas „Wienibės Lietuwnikų" išguldė reikalingiausius artikulus, ką kiša-si Susivienyjimui Draugystių Lietuviškų ir po tam likos pastanavytos provos"...

Nauja organizacija užvardinta „Su-siwienyimas Visu Draugystių Katali-kiškų — Lietuviškų Amerike". Pakilęs ypač Waterbury'o, Pittstono ir Chicagos atstovų patrijo-tinis ūpas pergalejo „Vienybės" leidėjo ir kitų viestos at-

atovu sumanymą — padaryti naujai įkurta Susivienyjinimą lietuviškų ir lenkiškųjų draugijų mišria organizacija. Plymouth'o lenkų lietuvių klebonas (kun. Varnagiris) džiaugėsis, kad ne jam prisiėję ginčytis su „šenaunu“ „Wienibės“ išduotoju ir vietos lenkų—lietuvių draugijų atstovais, jo parapijiečiais (M. Totorium) už apsivalymą nuo bendravimo su lenkais. Savystovios, skyrium nuo lenkų organizacijos reikalingumą puikiausiai išdėstę čikagiškis daktaras Kasakauskis ir Spokevičia, vaterburietis Danisevičia ir pitstoniškis A. Tepliušis. Jie nei girdėti nenorėję apie kūrimą mišrio lenkų lietuvių Susivienyjinimo. Jie, esą, atvažiavę Seiman ne vyresnybių ieškoti, pilniausiai sutinką, kad vyriausieji naujos organizacijos sumanytojai paliktų viršaičiais, kun. Varnagiris prezidentu (ne kunigaikščiu, kaip buvę prieš seimą sumanyta „Wienibėje“), o J. Paukštys „jeneralnu sekretorium“, tik jie jokiū būdu nesutiksia, kad isileisti lenkiškas draugijas, iš ko išeisią vien bereikalingi vaidai ateityje..... Tad

...., Pastanavyta likos: kad kožnas Lietuwnikas, prigulintis į Susivienyjinimą, privalo užlaikyti savo naciją (tauta), priduoti pagelbą savo broliui nelaimėj būnančiam, vest dievobaimingą gyvenimą ir davinēt gerą priklođą nuo savęs. Taipos-gi naujai prybuvusių broliui iš Lietuvos duoti pagelbą.

1. Kožna draugystė Lietuviška, kur tik yra užsidėjęs, gali prigulēt prie Susivienymo, kaip atsiųs deklaraciją (prizadėjimą), kad nori prigulēt prie Susivienymo Lietuviškų draugystių, ant rankų kunigo Prezidento Varnagirio į Plymouth'a Pa., kurs peržiūrėjęs paduos į rankas Jeneralno sekretoriaus, arba tiesiog pas Jeneralną sekretorių Juozapą Paukštį, išduotojų „Wienibes Lietuwnikų“.

2. Kožnas draugas ant metų privalo mokēt 10 centų dėl centralno komiteto ant reikalų visokių.

3. Jagu draugas persineša iš vienos draugystės į kitą, privalo turėti raštus nuo tos draugystės, iš katros išeina, nuo komiteto pasviečytus per prezidentą ir pečėtą draugystės. Taipos-gi turi visas skolas atlikti dėl draugystės, kokios randas; tada bus priimtu į draugystę kitą ant ateinančio mėnesinio susirinkimo bus parokpuotu į skaitlių pilnų draugų, be jokio mokėjimo inžangos ir visi pinigai lieka toj draugystėj, iš kurios atsitolino.

4. Draugas kada ima raštus ir abznaimina prezidentui draugystės, kad išvažiuoja, o jeigu išvažiaves neranda draugystės, ką priguli į Susivienijimą, tada privalo visokias mokestis mokėti į ta draugystę, prie kurios priguli; jeigu per tris mėnesius neduos apie save žinios bus iš knygų išbrauktu.

5. Jeigu brolis būna kitoj vietoj, o apserga, tai privalo atsiųsti raštą nuo daktaro, pasviečytą per katalikišką kunigą, kokis to vieto randasi, o kad atsitiktų, ne duok Dieve, smertis, bus iš tos draugystės nusiųstas delegatas su pinigais, kurio storone bus kūną palaidot ir kaštus pagrabo raštu išrodyt dėl draugystės savo.

6. Draugystė katra turi savo ženklus kaip tai: juostas, kepures ir kitokius daiktus o jagu draugas išsiskirtu nuo jų, pagal takeą privalo draugystė atpirkti, o draugas įstojantis į kitą draugystę gaus už tuos pinigus ženklus, prigulinčius kitoj draugystėj.

7. Kožnas draugas, įstojęs į kitą draugystę turi pasiduoti provai konstitucijos tos draugystės.

Vyresnybė Susivienijimo Katalikiškų Lietuviškų Draugystių Amerike.

Kun. A. Varnagiris, prezidentas.

Juozapas Paukštis, Jeneralnas sekretorius.

Antanas Pajaujis, kasierius.

Visos Draugystės Lietuviškos iš Pensylvanijos likos suvienytos, o iš nekurių kitų steitų likos atsiųsti Delegatui (siuntiniai) kaippo tai:

Iš Chicagos obiv. Daktaras Kossakowskis ir Spakevičia; iš Waterbury'io J. Danisevičius, o iš kitų vietų labai daugel deklaracijų, tai yra norų pristojimo į Susivienymą.

Dabar-gi matote, Broliai, kas likos pastanavyta ant Seimo.

Ne privalote vilkyt tie, katrie neprisirašėt į Susivienymą, kad kožna Lietuviška Draugystė atsiųstų norą pristojimo pas Jeneralną sekretorių, ką ne poilgam bus patalpinta gaziotoje visos Draugystės, katros priguli į Susivienymą.

Su visokiais reikalais šauktis pas Jeneralną Sekretorių J. Paukštis, Plymouth Luz. Co., Pa."

* * *

Atkartojau paskui „Wienybę Lietuwnikų" visą pirmojo Susi. Liet. Kat. Dr. A. seimo protokola, taip kaip ji parašė jo pirmasis „jeneralnas sekretorius" J. Paukštis. Tame pačiame to laikraščio numeryje yra trumpa redaktoriaus Tamašaucko parašyta žinutė apie įvykusį seimą:

„Panedėlyje buvo suvažiavimas puikių svetelių, delegatų kaip jau žinoma. Salė, kurio atsiprovinėjo roda, buvo puikiai įrėdyta. Iš lauko daugelis visokių karūnų, terp kuriu radosi ir karūna Lietuvos ir Lenkų su abiejų ponysėių ženklais. Dyvai buvo dėl amerikonų, ba kožnas klausė, ką tai znočija, o kada dažinojė, tada gērėjos tuo labai, kad Lietuwnikai yra taip dideliais patriotais".

Sekančiam 43 „Wienibes Lietuwniku" numeryje tilpo ir to paties, „jeneralno sekretoriaus" paskelbimas:

„Suvienytos Draugystės Katalikiškos Lietuwnikų Amerike.

1. Iš Chicago. Draugystė Svento Kazimiero, Daktaras M. P. Kossakovskis, prezidentas, draugų 48.

2. Waterbury'o Draugystė po vardu Sv. Kazimiero randasi draugų 40, sekretorius M. Brazys.

3. Pittstono Draugystė po vardu Sv. Kazimiero, Vincentas Blažys, prezid., randasi draugu 96.

4. Mahanoy City. Draugystė po vardu „Sv. Juozapo, randasi draugu 40. Andriejus Bendaravičia prezidentas, V. Vročinskas, sekret.

6. Plymoutho Draugystė po vardu „Sv. Vaitlekaus; V. Makaučkas, prezidentas, Mik. Totorius, sek., randasi draugu 30.

Iš viso randasi brolių ką priguli į Susivienymą 319.

Tu negalime talpinti, ką ne pagal prova likos deklaracijos atmetos; deklaracija privalo būt pasviečyta per prezidentą ir sekretorių su pečėčia, ba ta bus pridėta prie aktų Susivienymo. Nevilkikite, broliai, o paskubikit, ba tai yra reikalinga dėl parėdko. Kun. A Varnagiris, Prezidentas Suvienytų Lietuviškų katalikiškų draugystių Amerike.

J. Paukštis, Jeneralnas sekretorius”.

* * *

Antrame šitos organizacijos seime, irgi Plymouth'e, laikytame sekančiais metais, tokia pati valdyba palikusī, tik buves pirmasis organizacijos prezidentas pavadintas rektoriumi, o jo vieton prezidentu išrinktas ōikagiškis Jurgis Andriušis. Sitojo seimo protokolo, kol kas negaliu pakartoti. Jis tilpęs 1887 „Wien. Liet.“, kuri, pasiūsta 1900 Paryžiaus parodon, bene yra dabar „Liet. Mokslo Draugijos“ knygyne Vilniuje. Niekur negalėjau sumėdžioti ir pirmosios šitos organizacijos konstitucijos, kurią parašęs vyriausias jos ikūrėjas kun. A. Varnagiris.

* * *

„Wienibes Liet.“ N. 37, 1888 m. S. L. K. D. A. sekretorius J. Paukštis rašo „Ing Draugistes Susiwieniimo”:

(Toliaus bue.)

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSE

(Atspauda iš "Žvaigždės")

Štai tu, anot "Tėvynės" ir "Draugo" istorinių knygų Pirmosios Dalies įtalpa:

1) "Aušros" įkurėjas apie vysk. A. Baranauską. To paties — 2) "Aušros" genezsis. 3) Aušrininkai rašytojai, pasak Šliupų ir Totoraitį. 4) Turcininko eilės "Aušrininkams". 5) (J. Pranaičiūtė Apie prof. Volterį. 6) Prof. Volteris "Aušros" 40 metų sukaktuvių paminėjimui. 7) Pirmojo "Aušros" numerio ir kitų žymesnių — viso 40 puslapių fotografijos. 8) "Mūsų Karionių Metų" skyriuje laišakai: Dr. J. Basanavičiaus, Dr. J. Gaidžis ir S. Kušelevskio ir Dr. V. Kudirkos. Vieno Dr. Basanavičiaus laiško fotografiška fascimile (4 puslapiai). Paveikslai Eje dalyje: Namai, kur S. Dankantas gimė, Dr. Basanavičiaus namai Bulgarijoje, Dr. Basanavičius—1893 m. Vysk. A. Baranauskas, Broliai Juškėvičiai: kun. Antanas ir prof. Jonas; A. J. Vištekauskas, Dr. J. Šliupas, Jurgis Mikšas, Martynas Jankus; Jubilėjinis Aušrininkų paveikslas: inž. Petras Vileišis, P. Matulionis, Dr. J. Bulota, V. Palukaitis, prel. K. Prapuolėnis, J. Jablonskis, Dr. J. Basanavičius, A. Jakštas, Al. Fromas-Gužutis, kun. J. Lideikis-Mazulis, K. Sakalauskas-Vanagaitis, J. Matys-Kekėštas, Pr. Vaičiūnis, prof. K. Jaunis, Petras Kriaučiūnas, Peterburgo lietuvių grupėje, kun. S. Gimžauskas, prof. S. Volteris, M. Davaina Silvestravičius-Wewersys-Žaltys, prel. J. Maciulevičius-Maironis, Dr. P. Pietaris, Dr. J. Šliupas, Gerutis-kun. Balvočius, J. Adomaitis-Šernas, Dr. V. Kudirka, Vaižgantas-Tūmas, Kmitas-kun. K. Urbanavičius, kun. A. Jusaitis ir Sanlės kursų įkurėjas — prel. A. Olšauskas.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

A. MILUKAS & CO.,

3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

10,- ALP 2217

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVRŠE

Antrosios Dalies Įtampa

1) "Aušros" Paminėjimui — Jono Kriaučiūno; 2) XIX Amžiaus Pabaigos Musų Dainiai — L. Šimūčio, "Garso" redakt.; 3) Glnamosios Literatūros Platintojai (su paveikslais: Vysk. M. Valančiaus, Jurgio Bieliako ir Kun. Miluko, P. Mikolainio, J. Kriaučiūno, Dr. P. Matulaičio, Dr. Bagdanavičiaus, Kun. Butvičiaus, And. Dubinsko, Kunigų: M. Miežinio, A. Vienužio, V. Juzumavičiaus, Kl. Kozmiano, P. Šilinskio, J. Katėlos, J. Zebrio, V. Dargio, A. Staniūkyno, J. Naujoko, A. Civinsko, M. Gustaičio, Duobos, J. Totoraičio, A. Jusaičio, M. Sedvydžio, (Vyskupo) Jurg. Matulaičio, J. Davidavičiaus; toliaus agr. Totoraičio, J. Česnos, J. Kačergio, Pr. ir A. Matulaičių, A. Daniliausko, S. Kušelevskio, P. Mikalausko); 4) "Aušra" ir Musų Prieteliai Svetur — J. O. Širvydo, "Vienybės" redaktoriaus (su paveikslais: J. O. Širvydo, J. J. Kraševskio, K. Skirmuntaitės, L. Kondratavičiaus ir T. Norbuto); 5) Tautos Atbudimas — Kun. A. Miluko; 6) Spaudos Platinimas Dzukijoje — S. E. Vitalio, "Tėvynės" redaktoriaus; 7) Vysk. Valančiaus Intaka — Kun. N. J. Petkaus; 8) P. Mikolainio Prityrimai; 9) "Aušros" Intaka (anot Vaižganto); 10) Amerikos Lietuvių Leidėjai — J. Pranaičiūtės, "žvaizdės" redaktorės (su paveikslais: J. Pranaičiūtės, J. Paukščio, A. Olševskio ir kunigų: A. Miluko ir V. Varnagirio); 11) "Aušros" Pasirodymo Priežastys — Dr. Šliūpo; 12) Jurgis Biellakis (Biellakas); 13) Ex-Prezidentas A. Smetona apie Malronį; 14) Vilkutaitis, "Amerikos Pirtyje" autorius apie Aušrą"; 15) Malronio žodžiai Prie Basanavičiaus Paminklo; 16) Balgiant Darbą.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.